**Journal of Liberal Arts, Thammasat University**

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Journal homepage: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/index

# สารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ”

***Truong Thi Hang****

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ประเทศไทย

# Themes in the novel *One Flew Over the Cuckoo’s Nest*

***Truong Thi Hang****

Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Thailand

**Article Info**

**Research Article**

Article History:

Received 3 July 2024

Revised 8 September 2024

Accepted 13 September 2024

**คำสำคัญ:**

“บ้าก็บ้าวะ”

สารัตถะ

บริบททางการเมืองและสังคม

สหรัฐอเมริกา

* Corresponding author

E-mail address:

truongthihang.vn@gmail.com

## บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ของเคน เคซีย์ โดยอาศัยแนวทางการพิจารณาแนวคิดในวรรณกรรมของปริญญา เกื้อหนุน กลวิธีในการประเมินค่าแนวคิดของกุหลาบ มัลลิกะมาส และแนวคิดว่าด้วยลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมของตรีศิลป์ บุญขจร เป็นกรอบการวิเคราะห์ ผลการศึกษาทำให้ทราบสารัตถะสามเรื่อง ได้แก่ เสรีภาพ การพึ่งพาตนเอง และความรัก สารัตถะเรื่องเสรีภาพแสดงออกผ่านการตั้งชื่อเรื่อง การตีความข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ พฤติกรรมของตัวละครสำคัญอย่างแมคเมอร์ฟีและบรอมเด็น ตลอดจนการกำหนดฉากและเหตุการณ์ ส่วนการพึ่งพาตนเองประจักษ์จากลักษณะการสร้างตัวละครบรอมเด็นและเหตุการณ์ ได้แก่ การโหวตดูรายการโทรทัศน์ช่วงบ่ายวันศุกร์ การออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล และการหนีออกจากโรงพยาบาลโรคจิต ขณะที่เรื่องความรักเน้นประเด็นความรักระหว่างเพื่อนฝูง สะท้อนผ่านพฤติกรรมของตัวละครแมคเมอร์ฟีเป็นหลักและเหตุการณ์ที่แสดงความหวังดีระหว่างผู้ป่วยและความรักที่แมคเมอร์ฟีมีต่อเพื่อน ได้แก่ บรอมเด็น ฮาร์ดิง และบิลลี

**Keywords:**

*One Flew Over the Cuckoo's Nest*,
theme,
political and social contexts,
United States

## Abstract

The objective of this research article is to study the themes in Ken Kesey's novel *One Flew Over the Cuckoo's Nest*, using Prinya Keuanoon's approach to considering concepts in literature, Kulap Mallikamas' conceptual evaluation strategy, and Trisilpa Boonkhachorn's concept of the relationship between literature and society as an analytical framework. The study revealed three concepts: freedom, self-reliance, and love. The concept of freedom manifests itself in the naming of titles, symbolic interpretation, the behavior of main characters like McMurphy and Bromden, as well as the setting and events. The idea of self-reliance is evident in the way the character Bromden is developed and in events such as the vote to watch a Friday afternoon television program, the fishing trip to the seaside, and the escape from the psychiatric hospital. Meanwhile, the theme of love focuses on the love between friends, primarily reflected in the behavior of McMurphy. Events that show goodwill among the patients and McMurphy's love for his friends, such as Bromden, Harding, and Billy, also highlight this theme.

## 1. บทนำ

สหรัฐอเมริกาเป็นดินแดนพหุวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยกลุ่มชนซึ่งมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยม ความหลากหลายดังที่กล่าวมาเป็นปัจจัยนำไปสู่อคติทางเชื้อชาติและความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างคนผิวขาวกับกลุ่มชนต่างสีผิวอย่างคนผิวดำและคนผิวเหลือง และระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกากับชาวพื้นเมืองที่เป็นเจ้าของดินแดนในอดีต เมื่อปัญหาที่ยืดเยื้อยาวนานนี้มาบรรจบกับวิกฤตทางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ ก็ปะทุขึ้นอย่างรุนแรงและแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นโยบายทั้งในและต่างประเทศรวมถึงระบบการบริหารของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในยุคสมัยดังกล่าวไม่เพียงทำให้ประชาชนไม่พอใจ แต่ยังส่งผลให้ความไม่ลงรอยกันระหว่างรัฐบาลกลางกับชาวพื้นเมืองแตกร้าวจนเป็นบาดแผลที่ยากแก่การเยียวยาแก้ไข

ชาวอเมริกันพื้นเมืองอาศัยในทวีปอเมริกามานานก่อนที่ชาวยุโรปจะอพยพเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐาน ประกอบด้วยเผ่าต่าง ๆ เช่น นาวาโฮ โอเซจ ซู ฮุงปาปา และยังโตแนส์ ฯลฯ ขบวนการรุกรานของคนผิวขาวได้จุดชนวนสงครามระหว่างกลุ่มที่อพยพเข้ามาใหม่กับชาวพื้นเมืองผู้เป็นเจ้าของดินแดนเดิม เพื่อแย่งชิงพื้นที่อาศัยรวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทองคำที่ชนเผ่าซูเรียกว่า “โลหะสีเหลือง” (จอห์น จี. ไนฮารดต์, 2555, น. 113) น้ำมันหรือที่เรียกว่า “ทองคำสีดำ” อันนำไปสู่โศกนาฏกรรมที่ชาวอเมริกันพื้นเมืองเผ่าโอเซจถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก (เดวิด แกรนน์, 2566) ความสัมพันธ์ระหว่างชาวอเมริกันผิวขาวกับชาวพื้นเมืองเลวร้ายลงไปอีกเมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริการิเริ่มกระบวนการกำหนดวิถีชีวิตของชาวพื้นเมือง เช่น อนุญาตให้คนผิวขาวเข้าจับจองที่ดินของชาวพื้นเมืองอย่างอิสระ มีการจัดสรรที่ดินให้อยู่ในกรรมสิทธิ์ของบุคคลแทนที่จะเป็นสมบัติของชนเผ่า สนับสนุนให้ชาวพื้นเมืองแต่งงานกับคนผิวขาวและบังคับให้เปลี่ยนมาใช้นามสกุลของคนผิวขาวเพื่อแลกกับสวัสดิการของรัฐ (เคน เคซีย์, 2561, น. 220) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชนมีความเป็นรูปธรรมขึ้นในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 โดยมีการยกเลิกประเพณีการล่าควายป่าที่ชาวพื้นเมืองปฏิบัติมาช้านาน ส่งเสริมการแต่งกายแบบชาวอเมริกันผิวขาว และให้เปลี่ยนทรงผมจากการไว้ผมยาวมาเป็นการไว้ผมสั้น (เดวิด แกรนน์, 2566, น. 47-50) กระบวนการดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองค่อย ๆ หายไปทีละน้อย

นอกจากความขัดแย้งกับชาวพื้นเมืองแล้ว รัฐบาลสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ยังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ การขยายอิทธิพลของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้นำสู่นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลกลาง เห็นได้จากสงครามเย็นระหว่างค่ายเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำค่ายเสรียังให้การสนับสนุนกำลังพลและกำลังทรัพย์แก่ฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในสงครามกลางเมืองเวียดนาม เกาหลี และอีกหลายพื้นที่ทั่วโลก ปฏิบัติการ

ทางการทหารดังกล่าว นอกจากจะส่งผลให้รัฐบาลกลางไม่สามารถทุ่มเทกำลังให้กับการพัฒนาประเทศแล้ว ยังก่อเกิดความแตกแยกภายในกลุ่มผู้นำทางการเมือง และความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐบาลกลางกับประชาชนที่ต่อต้านสงครามด้วย การเมืองสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 จึงประสบวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ ประจักษ์จากเหตุการณ์ที่ประธานาธิบดีจอห์น เคนเนดีถูกลอบสังหารใน ค.ศ. 1963 รวมถึงการเปิดโปงคดีวอเตอร์เกตใน ค.ศ. 1972 ซึ่งไม่เพียงบีบบังคับให้ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันต้องลาออกจากตำแหน่ง แต่ยังทำให้ภาพลักษณ์ที่รัฐบาลกลางพยายามสร้างขึ้นก่อนหน้านั้นล่มสลาย ที่ร้ายแรงกว่านั้นคือ คดีวอเตอร์เกตทำให้ศรัทธาที่ชาวอเมริกันมีต่อตำแหน่งประธานาธิบดีสั่นสะเทือนและประชาชนก็เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐบาลกลางพยายามโฆษณามาโดยตลอด ตั้งแต่บทบาทของสหรัฐอเมริกาในฐานะตำรวจโลก แนวคิดเรื่องการยึดมั่นในเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการเป็นต้นแบบของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

วรรณกรรมที่สื่อถึงอคติทางเชื้อชาติอันนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมถึงกระแสต่อต้านรัฐบาลกลางของชาวพื้นเมืองอเมริกันมีหลายเรื่อง อาทิ หนังสืออัตชีวประวัติของแบล็คเอลค์ บุคคลศักดิ์สิทธิ์ชนเผ่าซูเรื่อง “แบล็คเอลค์พูด” (จอห์น จี. ไนฮารดต์, 2555) สารคดีเรื่อง “โค-อีท-เซนโก : นักรบแห่งกงล้อดวงตะวัน” ของกอบกุล อิงคุทานนท์ (2555) และ “ณ ที่ดวงตะวันฉายแสง ข้าจะไม่สู้รบอีกต่อไป” รวบรวมโดยวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ (2558) ตลอดจนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “คดีฆาตกรรมเมื่อดอกไม้ร่วงโรยในคืนจันทร์เต็มดวง” ของเดวิด แกรนน์ (2566) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เมื่อมองโดยภาพรวม วรรณกรรมดังกล่าวมุ่งนำเสนอชะตากรรมของชาวพื้นเมืองอเมริกันภายใต้การปกครองของรัฐบาลกลางและในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคนผิวขาวทั้งหมด แตกต่างจากนวนิยายเรื่อง *One flew over the cuckoo’s nest* ของเคน เคซีย์ ที่สะท้อนชีวิตของชาวพื้นเมืองอเมริกันท่ามกลางบริบทของสังคมร่วมสมัย ซึ่งวิกฤตทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกภาคส่วนโดยปราศจากการแบ่งแยกทางสีผิว

*One flew over the cuckoo’s nest* เป็นนวนิยายที่โดดเด่นเล่มหนึ่งของเคซีย์ ซึ่งเขียนใน ค.ศ. 1960 ภายหลังได้สร้างเป็นภาพยนตร์ที่ใช้ชื่อเดียวกันและออกฉายในช่วง ค.ศ. 1975 *One flew over the cuckoo’s nest* ถือเป็นภาพยนตร์แห่งประวัติศาสตร์เนื่องจากสามารถคว้ารางวัลออสการ์สาขาสำคัญถึงห้าสาขา ได้แก่ ภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ผู้กำกับภาพยนตร์ยอดเยี่ยม นักแสดงนำชายยอดเยี่ยม นักแสดงนำหญิงยอดเยี่ยม และภาพยนตร์ดัดแปลงยอดเยี่ยม ความสำเร็จของ *One flew over the cuckoo’s nest* ทั้งในฐานะนวนิยายและผลงานทางภาพยนตร์ไม่เพียงมาจากฝีมือของผู้เขียน นักแสดง และผู้กำกับอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการที่เนื้อหามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบริบททางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนนโยบายและกลไกการรุกรานชาวพื้นเมืองของรัฐบาลกลาง เช่น การบังคับให้ชาวพื้นเมืองขายพื้นที่อาศัยเพื่อใช้ในการสร้างเขื่อน การปรับ

วิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองด้วยการให้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การส่งเสริมให้แต่งงานกับชาวอเมริกันผิวขาว รวมถึงการใช้สุราและโรงพยาบาลเป็นเครื่องมือเพื่อจัดการกับชาวพื้นเมืองที่ยึดมั่นในขนบเดิม นวนิยายเรื่องนี้ยังสะท้อนกลไกที่รัฐบาลกลางใช้ครอบงำชาวอเมริกันในยุคสมัยเดียวกัน เช่น มีการโฆษณาชวนเชื่อในสิ่งที่ไม่ใช่ความจริง มีการปิดบังข่าวสารและปิดกั้นผู้คนกับโลกภายนอก ผู้อ่านได้สัมผัสกับบรรยากาศทางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาจากรายละเอียดที่ตัวละครสำคัญอย่างบรูม บรอมเด็น และอาร์.พี.แมคเมอร์ฟี เคยเข้าร่วมสงครามในประเทศเยอรมนีและเกาหลี ตลอดจนเรื่องที่ผู้คนต่างตกอยู่ในภาวะสับสน หวาดระแวง เบื่อหน่าย และขาดความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

ภาพยนตร์เรื่อง *One flew over the cuckoo's nest* ถูกนำมาฉายในประเทศไทยช่วง พ.ศ. 2518 ภายใต้ชื่อว่า "บ้าก็บ้าวะ" และเมื่อวรรณกรรมต้นฉบับได้แปลเป็นภาษาไทยก็ได้รับความนิยมอย่างสูงจนมีการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ปิยะสาส์น (พ.ศ. 2525) ครั้งที่สองโดยสำนักพิมพ์วลี (พ.ศ. 2530) ส่วนการตีพิมพ์ครั้งที่สามซึ่งเป็นครั้งล่าสุดมีขึ้นใน พ.ศ. 2561 โดยสำนักพิมพ์สมิต ทั้งนี้ ใช้ชื่อ "บ้าก็บ้าวะ" ในฐานะชื่อเรื่องอย่างสอดคล้องต้องกัน แม้เวลาจะผ่านไปแล้วกว่า 60 ปี แต่คุณค่าและความสำคัญของ "บ้าก็บ้าวะ" ทั้งในฐานะนวนิยายและภาพยนตร์ก็ไม่เคยลดลง หอทะเบียนภาพยนตร์แห่งชาติสหรัฐอเมริกาได้คัดเลือกให้ "บ้าก็บ้าวะ" เป็นภาพยนตร์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เนื่องจากคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม ศิลปวัฒนธรรม และที่สำคัญคือ การสะท้อนแนวคิดร่วมของชาวอเมริกันในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 (Johnson, 2024)

สารัตถะเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรม สะท้อนทัศนะของผู้แต่งในการมองโลก ภาพชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม เป็นแนวคิดที่ถูกสอดแทรกอยู่ในส่วนประกอบอื่น ๆ อย่างการวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การกำหนดฉากและเหตุการณ์ต่าง ๆ การศึกษาสารัตถะในวรรณกรรมเป็นการวิจัยพื้นฐานที่ได้รับความสนใจมาอย่างต่อเนื่อง เช่น บัวงาม ห่อแก้ว (2541) วิเคราะห์สารัตถะในนิทานคติธรรมเรื่อง "ดาวเรือง" นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา (2550) ศึกษาสารัตถะในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547 พิมลรัตน์ บังศรี (2552) พิจารณาสารัตถะในนวนิยายของกิ่งฉัตร และ Truong Thi Hang (2561) เปรียบเทียบสารัตถะในนิทานแบบเรื่องซินเดอเรลลาของอาเซียน แม้จะไม่ใช่ประเด็นใหม่ แต่การศึกษาสารัตถะในวรรณกรรมแต่ละเรื่องล้วนก่อเกิดองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ เนื่องจากความแตกต่างด้านกาลเทศะ บริบททางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทำให้ผู้แต่งมีมุมมองทัศนะในการมองโลกที่หลากหลาย และแสดงสารัตถะแต่ละเรื่องออกมาในรูปแบบที่ไม่ซ้ำกัน

สำหรับคุณค่าและความสำคัญของนวนิยายเรื่อง "บ้าก็บ้าวะ" นั้น ไม่เพียงเกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกาในยุคสมัยที่เต็มไปด้วยความพลิกผันทางการเมืองและวิกฤตสังคม แต่ยังทำให้เห็นถึงสถานการณ์โลกในช่วงเวลาเดียวกัน รวมถึงสารัตถะที่เป็นแนวคิดร่วมของมนุษยชาติ

ทำให้ผลงานชิ้นนี้สมควรได้รับการศึกษาต่อ การพิจารณาสารัตถะที่ปรากฏใน “บ้าก็บ้าวะ” ยังช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับบริบททางการเมืองและสังคม พลังของวรรณกรรมในฐานะเครื่องมือในการสร้างสรรค์สังคมและรับใช้มนุษย์ ที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านั้น คนรุ่นหลังสามารถอาศัยผลงานทางวรรณกรรมในการย้อนกลับไปพิจารณาสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ในปัจจุบันหรือแม้กระทั่งในอนาคต

## 2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสารัตถะที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ”

## 3. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ข้อมูลจากเอกสาร และดำเนินการวิจัยสามขั้นตอน ได้แก่ **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสารัตถะ บริบททางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่สะท้อนสารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยวิเคราะห์สารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ทั้งจากลักษณะการตั้งชื่อเรื่อง การสร้างตัวละคร การกำหนดฉากและเหตุการณ์สำคัญ รวมถึงการตีความข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ตามแนวทางการศึกษาของปริญญา เกื้อหนุน (2537) ทำให้ได้ผลการวิจัยในสามประเด็นคือ สารัตถะเรื่องเสรีภาพ การพึ่งพาตนเอง และความรัก นอกจากนั้น ยังได้ประเมินคุณค่าของสารัตถะที่ปรากฏตามกลวิธีการประเมินค่าสารัตถะในวรรณกรรมแบบสามมิติของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2562) ได้แก่ ความสมจริง ความเป็นธรรมชาติ และความสร้างสรรค์ และแนวคิดว่าด้วยลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมของตรีศิลป์ บุญขจร (2542) ประกอบด้วย วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อผู้แต่ง และวรรณกรรมหรือผู้แต่งมีอิทธิพลต่อสังคม **การนำเสนอข้อมูล** ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยทั้งสามประเด็นด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

## 4. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

### 4.1 การทบทวนแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

นวนิยายเป็นบันเทิงคดีประเภทร้อยแก้วขนาดยาวที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร สารัตถะ ฉากและสถานที่ รวมถึงกลวิธีการเล่าเรื่องที่แสดงออกจากการใช้ภาษา การแสดงมุมมอง ลีลา และท่าทีของผู้แต่ง (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2539, น. 162)

องค์ประกอบทุกส่วนมีความสำคัญและมีผลต่อการประเมินค่าของนวนิยาย โดยสารัตถะเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่สุดเพราะสะท้อนโลกทัศน์และเป็นช่องทางที่ผู้แต่งส่งสารถึงผู้อ่านด้วย การประมวลสารัตถะในนวนิยายจึงต้องอาศัยการพิจารณาส่วนอื่น ๆ ประกอบ เช่น การวางโครงเรื่อง ลักษณะการสร้างตัวละคร การกำหนดฉากและสถานที่ ฯลฯ ดังที่อุดม หนูทอง กล่าวว่า นวนิยายทุกเรื่องย่อมเสนอสารัตถะอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ โดยปรากฏในลักษณะข้อสรุปซึ่งต้องอ่านเรื่องทั้งหมดจึงจะประมวลออกมาได้ (อุดม หนูทอง, 2523, น. 114)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1223) ได้กำหนดความหมายของคำว่า “สารัตถะ” ไว้ว่า “น. เนื้อหาหลัก, ใจความสำคัญ, ความคิดสำคัญของเรื่อง” ขณะที่สุพรรณี โกศัลวัฒน์ (2530, น. 65) มองว่า สารัตถะเป็นสาระสำคัญที่แฝงอยู่ในเหตุการณ์ การกระทำและคำพูดของตัวละคร สารัตถะที่ปรากฏในวรรณกรรมต้องมีเอกภาพ ควบคุมการดำเนินเรื่อง และให้ความหมายแก่เรื่องนั้น ๆ ส่วนกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2534, น. 72-74) กล่าวถึงลักษณะของสารัตถะว่า เป็นการสะท้อนภาพชีวิตตามทัศนะของผู้แต่งผ่านตัวละคร ซึ่งผู้อ่านไม่จำเป็นต้องยอมรับหรือคล้อยตามเสมอ กระนั้นก็ควรพิจารณาในแง่ที่สารัตถะช่วยให้ผู้อ่านได้รับประสบการณ์โดยอ้อมและได้ข้อคิดที่อาจเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป ในการพิจารณาสารัตถะต้องคำนึงถึงความสมจริง ความชัดเจน และคุณค่าทางปัญญาที่ผู้แต่งแสดงผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ตัวละคร ฉาก และการเล่าเรื่อง ฯลฯ

นักวิชาการได้เสนอแนวทางการศึกษาสารัตถะอย่างหลากหลาย เช่น ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2532, น. 518-519) เสนอสารัตถะสี่ลักษณะ ได้แก่ สารัตถะเรื่องการประพฤติ อาทิ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตัวละครเอกในวรรณกรรมส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายอย่างแต่ในที่สุดก็ผ่านพ้นไปได้ทั้งหมด ส่วนตัวละครฝ่ายร้ายต้องรับผลกรรมที่ก่อเอาไว้ สารัตถะเรื่องการประพฤติยังครอบคลุมถึงการวางตัว การเข้าใจคนอื่น และการมีมารยาท ขณะที่สารัตถะเรื่องการเผยแพร่ศาสนาไม่เพียงหมายถึงพระพุทธศาสนาอย่างเดียว เนื่องจากชาวไทยในสมัยโบราณนับถือผีและเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้กระทั่งเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทจนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ ชาวไทยในหลายภูมิภาคก็ยังอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิม เช่น มีการนับถือผี การเซ่นไหว้สิ่งเหนือธรรมชาติ และความเชื่อบางอย่างก็ผสมผสานเข้ากับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาช้านาน ส่วนสารัตถะเรื่องการยกย่องวีรกรรมของกษัตริย์และนักรบผู้กล้าหาญมักเกี่ยวข้องกับผู้ทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง การยกย่องผู้นำในวรรณกรรมจำนวนมากมีขึ้นในลักษณะการบรรยายพระปรีชาสามารถของกษัตริย์ และความสามารถพิเศษในการปกครองประเทศของผู้นำ ลักษณะที่สี่คือ สารัตถะเรื่องความรักซึ่งถือเป็นเครื่องชูรสของวรรณกรรม ความรักที่ปรากฏมากที่สุดคือความรักระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาว ความรักระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ความรักระหว่างสามีกับภรรยา และความรักที่บ่าวทาสรับใช้มีต่อเจ้านาย ขณะที่ปริญญา เกื้อหนุน (2537, น. 144-147) กล่าวถึงแนวทางในการศึกษาสารัตถะว่า อาจพิจารณาจากการตั้งชื่อเรื่อง ความสนใจของผู้แต่ง บทบาทของสัญลักษณ์

ต่าง ๆ การวางโครงเรื่อง เหตุการณ์ในช่วงวิกฤตของเรื่อง ลักษณะนิสัยของตัวละคร การสร้างฉาก และค่านิยมของตัวละครเกี่ยวกับความดี ความชั่ว หรือแม้แต่ความพอใจของตัวละครเอง นอกจากนั้น กุหลาบ มัลลิกะมาส (2562, น. 109) ได้เสนอกลวิธีในการประเมินค่าของสารัตถะว่าควรพิจารณาในสามมิติ อันดับแรกคือ สารัตถะมีลักษณะสมจริงกับสภาพสังคมและของมนุษย์มากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์อย่างกว้างขวางลึกซึ้งขนาดไหน ประการต่อมาคือ ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ชัดเจนอย่างไร และประการสุดท้าย สารัตถะเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมการยกระดับจิตใจ การตระหนักในอุดมการณ์ของมนุษย์ หรือทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและโลกอย่างไร

การศึกษาสารัตถะในวรรณกรรมนั้น นอกจากการพิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ อย่างโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์สำคัญแล้ว นักวิชาการยังให้ความสนใจกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับบริบททางสังคมด้วย ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2564, น. 14) กล่าวว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิดเพราะในฐานะหน่วยสมาชิกหนึ่งของสังคม ผู้แต่งย่อมนำประสบการณ์หรือความรู้สึกที่ได้จากบริบทแวดล้อมมาสอดแทรกอยู่ในผลงาน ทำให้มีบทบาททั้งในฐานะนักประพันธ์ สมาชิกคนหนึ่งของสังคม และประชาชนคนหนึ่งของประเทศชาติ ดังนั้น แม้จะมีเอกสิทธิ์ในการรังสรรค์วรรณกรรมอย่างอิสระแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้แต่งได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมทั้งในทางตรงและในทางอ้อม แนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมุ่งเน้นการทำความเข้าใจสภาพสังคมที่ถูกสอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง อย่างไรก็ตาม กุสุมา รักษมณี และคณะ (2550, น. 13) ให้ความเห็นว่าการพิจารณาภาพสะท้อนชีวิตและวัฒนธรรม ลักษณะสังคม ค่านิยม และอุดมคติในตัวบทวรรณกรรม ต้องใช้มาตรฐานตามยุคสมัยของผลงานนั้นมาประกอบการวิเคราะห์ และควรแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นของผู้แต่งให้ถูกต้อง ด้านลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมนั้น ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, น. 5-9) ได้จำแนกออกเป็นสามลักษณะคือ วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อผู้แต่ง และวรรณกรรมหรือผู้แต่งมีอิทธิพลต่อสังคม แม้วรรณกรรมจะเป็นภาพสะท้อนของสังคม แต่ก็ไม่ใช่การบันทึกเหมือนเอกสารทางประวัติศาสตร์ กลับเป็นการสะท้อนประสบการณ์ของผู้แต่งและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคมเท่านั้น วรรณกรรมอาจสะท้อนสังคมที่เป็นรูปธรรมจากการนำเสนอเหตุการณ์ซึ่งมองเห็นได้ด้วยตา หรือที่เป็นนามธรรมเช่นค่านิยมในสังคมและความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่ง ในการสะท้อนภาพสังคม ผู้แต่งอาจใช้วิธีนำเสนอเหตุการณ์จำลองทางการเมืองหรือประวัติศาสตร์อย่างตรงไปตรงมา หรือให้กลมกลืนกับเนื้อเรื่องเพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกของผู้อ่านที่ว่า กำลังถูกยัดเยียดให้อ่านเรื่องราวในชีวิตจริง ผู้แต่งยังสามารถนำเค้าโครงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาผูกเป็นโครงเรื่องแต่ใช้วิธีสมมติชื่อตัวละครหรือสถานที่ หรืออาจใช้วิธีล้อเลียนหรือเสียดสีสังคมโดยสร้างฉากให้เป็นสังคมสมมติ อนึ่ง การศึกษา

วรรณกรรมในฐานะภาพสะท้อนของสังคม นอกจากการพิจารณาวรรณศิลป์แล้ว นักวิชาการยังควรมองในแง่ของการเสนออุดมการณ์หรือแนวคิดด้วย ส่วนอิทธิพลของสังคมต่อวรรณกรรมหรือต่อผู้แต่งประจักษ์จากการที่ผู้แต่งได้รับอิทธิพลจากสังคมและมีท่าทีสนองตอบอิทธิพลเหล่านั้น โดยอาจมองในด้านเศรษฐกิจและการเมือง เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจทำให้ผู้แต่งต้องเขียนผลงานตามใจผู้อ่านและอาจมีผลต่อการกำหนดแนวโน้มของวรรณกรรม ด้านภาษาและรูปแบบการประพันธ์ กล่าวคือ ผู้แต่งต้องใช้ภาษาที่มีอยู่ในสังคมมาถ่ายทอดเรื่องราวและใช้รูปแบบการประพันธ์ที่กำลังเป็นที่นิยมในสมัยนั้น ๆ สังคมยังมีอิทธิพลต่อผู้แต่งในด้านการกำหนดแนวคิดและเนื้อหาเพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่าน ผู้แต่งจึงอดที่จะนำเรื่องราวเหล่านั้นมาถ่ายทอดตามกระแสหลักไม่ได้ ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในลักษณะที่วรรณกรรมหรือผู้แต่งมีอิทธิพลต่อสังคมสามารถมองจากอิทธิพลภายในที่หมายถึงอิทธิพลทางความคิดและการสร้างค่านิยมในสังคม ทำให้ผู้แต่งมีบทบาทในฐานะผู้นำทางความคิดหรือผู้นำทางวัฒนธรรม และอิทธิพลภายนอกที่หมายถึงพฤติกรรมตามอย่างในวรรณกรรม เช่น ด้านการแต่งกาย กิริยาท่าทาง และสิ่งของเครื่องใช้

การพิจารณาสารัตถะในวรรณกรรมเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจมาอย่างต่อเนื่อง บัวงาม ห่อแก้ว (2541) ศึกษาองค์ประกอบของนิทานเรื่อง “ดาวเรือง” ด้านโครงเรื่อง สารัตถะและทัศนะของผู้แต่ง ตัวละคร บทสนทนา และฉาก ด้านสารัตถะและทัศนะของผู้แต่งนั้น นิทานเรื่อง “ดาวเรือง” ปรากฏสารัตถะเรื่องกรรมที่เกิดจากการกระทำแต่ชาติปางก่อน เรื่องความรัก ความโลภ ความเชื่อที่คนดีย่อมมีผู้อุปถัมภ์ และความเชื่อเรื่องนรก นิทานเรื่องนี้ยังสะท้อนทัศนะของผู้แต่งเกี่ยวกับสตรี ความกตัญญู การละเลิกตัณหา และความไม่แน่นอนของชีวิต ส่วนนวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา (2550) ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547” พบสารัตถะสี่ประเด็น ได้แก่ สารัตถะด้านคุณธรรม ประกอบด้วยความเมตตากรุณา ความกล้าหาญและเสียสละ ความกตัญญู และความสามัคคี สารัตถะด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สารัตถะด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม และสารัตถะด้านสงครามและสันติภาพ สารัตถะส่วนใหญ่ถูกถ่ายทอดผ่านคำพูดของตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ในลักษณะของการให้ข้อคิดและการบอกกล่าวอย่างตรงไปตรงมา นอกจากนั้น ผู้เขียนยังสอดแทรกสารัตถะผ่านพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นเยาวชน ฉาก และเหตุการณ์ เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านใช้ความคิดและพิจารณาผลดีผลเสียของการกระทำต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ขณะที่พิมลรัตน์ บังศรี (2552) วิเคราะห์นวนิยายของกิ่งฉัตร โดยพบสารัตถะด้านความรัก ด้านครอบครัว และด้านคติความเชื่อ นวนิยายของกิ่งฉัตรสะท้อนความรักของหนุ่มสาวที่เกิดจากความผูกพัน ความศรัทธา การคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม และความปรารถนาดีต่อกัน เหล่านี้ช่วยให้คู่รักสามารถแบ่งปันความทุกข์ความสุขและรู้จักให้เกียรติและปกป้องศักดิ์ศรีของกันและกัน งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่พิจารณาวรรณกรรมเชิง

โครงสร้างคือ “การศึกษาเปรียบเทียบนิทานซินเดอเรลลาฟอร์มูลาอาเซียน” (Truong Thi Hang, 2561) โดยเปรียบเทียบนิทานแบบเรื่องซินเดอเรลลาของสามประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า และเวียดนาม ในด้านโครงเรื่อง ตัวละคร และสารัตถะ ผลการศึกษาสารัตถะทำให้ทราบแนวคิดเรื่อง “ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว” และเรื่องความรักที่แบ่งออกเป็นความรักระหว่างสามีกับภรรยาและความรักที่บิดามารดามีต่อบุตรธิดา

น่าสังเกตว่า นักวิชาการส่วนใหญ่เสนอแนวทางการศึกษาสารัตถะไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ตัวบทใหม่อย่างสร้างสรรค์ ประโยชน์จากการศึกษาสารัตถะจึงไม่เพียงอยู่ที่การให้ความรู้เกี่ยวกับมุมมองทัศนะในการมองโลกและชีวิตของผู้แต่งท่ามกลางบริบทที่หลากหลาย แต่ยังอยู่ที่การขยายขอบเขตการศึกษาสารัตถะด้วยการให้รายละเอียดที่แตกต่างในประเด็นอันเดียวกันด้วย สำหรับการศึกษาสารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์มุมมองของผู้แต่งเกี่ยวกับการมองโลก การใช้ชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 โดยประมวลจากชื่อเรื่อง ลักษณะของตัวละคร การสร้างฉากและเหตุการณ์สำคัญ รวมถึงการตีความสัญลักษณ์ตามแนวทางการศึกษาของปริญญา เกื้อหนุน (2537) นอกจากนั้นยังอาศัยกลวิธีในการประเมินค่าสารัตถะของกุหลาบ มัลลิกะมาส (2562) และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมที่นำเสนอโดยตรีศิลป์ บุญขจร (2542) ในการประเมินคุณค่าของสารัตถะในนวนิยายเรื่องนี้

### 4.2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ”

#### 4.2.1 การทบทวนเนื้อหาของนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ”

“บ้าก็บ้าวะ” ดำเนินเรื่องผ่านคำบรรยายและมุมมองของบรอมเด็น หนุ่มชาวพื้นเมืองลูกครึ่งอเมริกันที่ถูกส่งตัวเข้ารักษาในโรงพยาบาลโรคจิตตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นคนสุขภาพแข็งแรง ช่างสังเกต รอบคอบ และละเมียดละไม เหตุการณ์ส่วนใหญ่จึงหมุนเวียนอยู่แต่ในเทศะอันคับแคบคือโรงพยาบาลโรคจิต ภายใต้การบริหารแบบเผด็จการของมิสแร็ดเชด หัวหน้าพยาบาลที่เป็นสตรีผิวขาว ผู้ป่วยในโรงพยาบาลโรคจิตมีความหลากหลาย มีพื้นเพ และเคยประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น บิลลีเป็นชายหนุ่มอายุสามสิบปี เคยอาศัยกับแม่ซึ่งตั้งความหวังไว้กับลูกอย่างสูงและควบคุมทุกเรื่องแม้กระทั่งความรักของบุตรชาย ครั้นบิลลีสอบอาร์โอทีซีไม่ได้ก็ลาออกจากวิทยาลัยแล้วกลายเป็นคนพูดติดอ่าง โดยการพูดติดอ่างครั้งแรกเกิดขึ้นจากอาการกลัวแม่และคำที่เขาสะกดผิดเพี้ยนเป็นครั้งแรกก็คือ คำว่า “แม่” ฮาร์ดิงเป็นผู้ป่วยอีกรายหนึ่งที่น่าสนใจ เขาเคยได้รับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย แต่ต้องเข้ารักษาตัวเพียงเพราะเกิดปมด้อยที่ภรรยาเป็นสาวสวยและมีทรวงอกอวบอิ่ม ขณะที่เอลลิสเป็นผู้ป่วยประเภทเฉียบพลันคือมีอาการผิดปกติทางจิตเล็กน้อยในตอนแรก แต่หลังได้รับการรักษาสมองด้วยกระแสไฟฟ้าหรือที่เรียกว่า “ช็อคชอพ” ก็กลายเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง มึนงงุ่มและใบหน้าแสดงอาการตื่นกลัวอยู่ตลอดเวลา รัคลีเป็นผู้ป่วยประเภทเฉียบพลันเมื่อแรกเข้ารับ

การรักษา แต่เพียงสองสามปีให้หลังก็ถูกจัดอยู่ในประเภทผู้ป่วยเรื้อรังเนื่องจากทางโรงพยาบาลผ่าตัดสมองเขาอย่างผิดพลาด ฯลฯ ความโหดร้ายที่เกิดขึ้นรอบตัวทำให้บรอมเด็นเลือกที่จะทำตัวเป็นคนหูหนวกและเป็นใบ้เพราะการไม่ต้องสนทนากับคนอื่นทำให้เขารู้สึกปลอดภัย ทั้งยังสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ บรรยากาศที่เฉื่อยชาและมีแต่ความจำยอมเปลี่ยนไปเมื่อแมคเมอร์ฟีอดีตนายทหารเกณฑ์วัยสามสิบห้าปีถูกส่งตัวเข้ารับการรักษา อันเกิดจากพฤติกรรมหลายอย่างที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นมองว่า ผิดกับบรรทัดฐานของสังคม เช่น การหนีออกจากที่คุมขังในแคมป์คอมมิวนิสต์ การวิวาทบนท้องถนน การชกต่อยในบาร์ การเล่นการพนัน และการถูกตั้งข้อหาเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ฯลฯ ครั้นแมคเมอร์ฟีเข้ามาอยู่ในโรงพยาบาลก็สัมผัสได้ถึงความเลวร้ายของสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่มีแต่ความอึดอัดตื่นกลัว และกลไกการควบคุมผู้ป่วยที่โหดร้ายทารุณของหัวหน้าพยาบาล เขาจึงทำทุกวิถีทางให้เพื่อน ๆ ตระหนักในสิทธิความเป็นมนุษย์ รู้จักคุณค่าของเสรีภาพ และการออกไปสู่โลกกว้าง ความพยายามของแมคเมอร์ฟีในการทำให้ผู้ป่วยเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและมีความคิดเห็นที่เป็นของตัวเองแทนที่จะทำตามคำสั่งอย่างเดียว เช่น การเรียกร้องให้ผู้ป่วยได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การพาผู้ป่วยออกไปตกปลานอกฝั่งทะเลโอเรก็อน หรือการทำให้บิลลี่ได้ลิ้มรสของการมีเพศสัมพันธ์เป็นครั้งแรกในชีวิต ฯลฯ ทำให้หัวหน้าพยาบาลโกรธเคืองและอาฆาตแค้นเธอลงโทษเขาด้วยการสั่งทำ “ช็อคชอพ” จนเขากลายเป็นคนไร้สติสัมปชัญญะ ได้แต่นอนนิ่งไม่ไหวติงอยู่กับที่ เรื่องจบลงด้วยเหตุการณ์ที่บรอมเด็นใช้หมอนกดทับใบหน้าของแมคเมอร์ฟีจนกระทั่งเขาหยุดหายใจ ซึ่งเป็นการช่วยปลดปล่อยเจ้าตัวให้เป็นอิสระจากร่างอันเปล่าเปลี่ยว จากนั้นบรอมเด็นก็หนีออกจากโรงพยาบาล กลับไปยังดินแดนที่เป็นต้นกำเนิดของชนเผ่าก่อนจะเดินทางต่อไปประเทศแคนาดา

**4.2.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ”**

เนื่องจากบริบทหลักของนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” อยู่ในโรงพยาบาลโรคจิตและบุคคลที่ต้องเข้ารักษาตัวถูกคนส่วนใหญ่มองว่า มีความผิดปกติทางจิตจากการมีความคิดและพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่องนี้จึงเน้นการตีความความหมายของความผิดปกติหรือความพิการทางจิต รวมถึงอิทธิพลที่สถาบันต่าง ๆ มีต่อปัจเจกบุคคล Al-Rubaye (2024) ผู้เขียนเรื่อง “Through Chief Bromden’s murky lens : Deconstructing sanity in One flew over the cuckoo’s nest” มองว่า นวนิยายเรื่องนี้เสนอภาพสังคมสหรัฐอเมริกาในมุมกลับ มิสแร็ดเชดหัวหน้าพยาบาลซึ่งสังคมยกย่องและมองว่าเป็นคนปกติ เป็นตัวอย่างหนึ่งของความบ้าคลั่ง ความโหดร้าย และการมองโลกอย่างบิดเบี้ยว ส่วนคนไข้ที่ถูกโรงพยาบาลตราหน้าว่า พิการทางจิตและเป็นบ้า กลับมีสุขภาพจิตที่ดี ตลอดจนมีความคิดและพฤติกรรมที่ตั้งอยู่บนหลักแห่งความถูกต้อง

นักวิจัยยังได้พิจารณาพฤติกรรมของตัวละครตามทฤษฎีเกี่ยวกับ “ความบ้า” ของมิเชล ฟูโกต์ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เช่น ผลงานเรื่อง “Madness as symptomatic of American

society in twentieth century American novels : A study of William Faulkner's The sound and the fury, Joseph Heller's Catch-22 and Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest" ของ Punnopatham (2007) เรื่อง "Becoming normal : An analysis of normalcy in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest" ของ Novianti (2016) และเรื่อง "Madness in the society : Analysis of 'One flew over cuckoo's nest' " ของ Joy (2019) ทฤษฎีเกี่ยวกับ "ความบ้า" ของฟูโกต์มีหลักว่า ความบ้าไม่ใช่อาการเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจอย่างที่คนส่วนมากเข้าใจ แต่เป็นมายาคติที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อจำกัดขอบเขตให้กับกลุ่มคนที่มีความแตกต่างจนไม่สามารถทำความเข้าใจและอยู่ร่วมกับผู้คนในวัฒนธรรมเดียวกันได้ งานวิจัยของ Novianti และ Joy เกี่ยวกับภาวะปกติทางจิตให้ผลสอดคล้องกันคือ นิยามเกี่ยวกับความปกติทางจิตถูกสร้างขึ้นจากตัวละครที่ถือกันว่าไม่ปกติ เมื่อมองจากมุมมองของฟูโกต์จะเห็นได้ว่าความปกติเท่ากับการเชื่อฟัง ซึ่งในกรณีของผู้ป่วยในเรื่อง "บ้าก็บ้าวะ" การเชื่อฟังหมายถึงการยอมจำนนต่อกฎระเบียบ ด้วยเหตุที่นิยามเกี่ยวกับความปกติถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจจึงมีลักษณะไม่ถาวรตายตัวและขึ้นอยู่กับสภาวะของผู้มีอำนาจเป็นหลัก Joy ยังเชื่อมโยงฉากและบรรยากาศในนวนิยายเรื่องนี้กับสังคมสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งผู้มีความเห็นต่างหรือไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในสังคมจะถูกส่งตัวเข้าโรงพยาบาล ที่ร้ายแรงกว่านั้นคือเนื่องจากผู้ป่วยทางจิตถูกมองว่า เป็นคนวิกลจริตและเป็นบ้า กระบวนการรักษาจึงเน้นการควบคุมความประพฤติมากกว่าการเยียวยาและการบรรเทาอาการเจ็บป่วย ทำให้วิธีการรักษาบางอย่างมีลักษณะโหดร้ายและผิดจรรยาบรรณ ขณะที่ Punnopatham (2007) ตั้งข้อสังเกตว่า "ความบ้า" เคยเป็นปรากฏการณ์ที่จำกัดไว้ให้กับคนส่วนน้อยในสังคม ซึ่งมีพฤติกรรม แนวคิดหรือการกระทำที่ไม่สามารถสื่อสารกับคนทั่วไปหรือเป็นภัยคุกคามต่อสังคม อย่างไรก็ตาม ในสังคมสหรัฐอเมริกาช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 มุมมองเกี่ยวกับ "ความบ้า" ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดและเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นทั่วไปในผลิตผลของวัฒนธรรมกระแสหลักอย่างนวนิยายและภาพยนตร์ คนจำนวนมากเริ่มยอมรับอาการไม่ปกติทางจิตอย่างเปิดเผยและเลือกที่จะพึ่งพาวัฒนธรรมจิตบำบัดมากขึ้น ตำแหน่งทางสังคมที่เปลี่ยนไปของ "ความบ้า" เป็นผลโดยตรงจากการใช้วาทกรรมในบริบทของวัฒนธรรมอเมริกันร่วมสมัย ที่ทำให้การตีความ การนิยาม และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ "ความบ้า" ของคนส่วนใหญ่เปลี่ยนไปอย่างน่าสนใจ "ความบ้า" ซึ่งเคยถูกกีดกัน จำกัด และเนรเทศออกจากสังคมตะวันตกหลายศตวรรษกลับมามีบทบาทสำคัญในสังคมอเมริกันร่วมสมัยตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา

นอกจากการนิยามความหมายใหม่ให้กับอาการผิดปกติทางจิตและตำแหน่งทางสังคมที่เปลี่ยนไปของ "ความบ้า" ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 นักวิจัยยังสนใจประเด็นเพศภาวะและแนวคิดชายเป็นใหญ่ในสังคมปิตาธิปไตย Leach and Murray (2008) ทำวิจัยเรื่อง "Disability and gender in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest" โดยมองว่า การพรรณนา

ความพิการทางจิตในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” มีความน่าสนใจเพราะได้หลีกเลี่ยงการอธิบายแบบเหมารวมด้วยการนำเสนอตัวละครเป็นรายบุคคล ซึ่งมีภูมิหลังและเหตุผลในการต้องเข้ารักษาตัวที่แตกต่างกัน ผู้เขียนยังตั้งข้อสังเกตว่า การถูกลดทอนความเป็นชายมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับอาการผิดปกติทางจิตและสะท้อนแนวคิดชายเป็นใหญ่ในสังคมปิตาธิปไตย การเปรียบเทียบตัวละครสำคัญอย่างมิสแร็ดเชดกับแมคเมอร์ฟีชี้ให้เห็นว่า กระแสต่อต้านมิสแร็ดเชดเกิดจากที่เธอพยายามลดทอนความเป็นชายของกลุ่มผู้ป่วยซึ่งเป็นชายล้วน สวนทางกับกระแสการยกย่องแมคเมอร์ฟีในฐานะผู้ต่อต้านระบบและเป็นผู้ปลดปล่อยคนไข้ ถึงแม้เขาจะมีภูมิหลังที่ไม่ดีคือ ถูกส่งตัวเข้าโรงพยาบาลด้วยข้อหาความผิดทางเพศ

เสรีภาพส่วนบุคคลเป็นอีกประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนวนิยายเรื่องนี้ ในงานวิจัยเรื่อง “On rebellion against spatial limitation in One flew over the cuckoo’s nest” Yang (2021) วิเคราะห์เรื่องที่หัวหน้าพยาบาลและผู้ใต้บัญชาพยายามควบคุมคนไข้ด้วยการจำกัดพื้นที่และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ฝ่ายแมคเมอร์ฟีก็ท้าทายอำนาจของสถาบันคือโรงพยาบาลโรคจิตและอำนาจของฝ่ายปกครองคือมิสแร็ดเชดด้วยการปรับเปลี่ยนตารางเวลาและการแบ่งพื้นที่ให้ผู้ป่วยสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น การใช้เสียงหัวเราะและการพาเพื่อนผู้ป่วยออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเลถือเป็นอีกหนึ่งความสำเร็จของตัวละครในกระบวนการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ งานวิจัยของ Yang (2021) มีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่อง “Allegories of freedom : Individual liberty and social conformity in Ken Kesey’s One flew over the cuckoo’s nest” ของ Foley (2001) เนื่องจากเน้นการศึกษาประเด็นเสรีภาพส่วนบุคคล แต่งานของ Foley ได้ขยายผลการวิเคราะห์ไปอีก ด้วยการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความสอดคล้องกันระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลกับหลักประชาธิปไตย ขอบเขตทางวัฒนธรรม และค่านิยมทางศีลธรรม พฤติกรรมของแมคเมอร์ฟีที่ถูกตีความว่า เป็นเสรีภาพส่วนบุคคล โดยเฉพาะเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะแม้เจ้าตัวจะอธิบายว่า ผู้หญิงเป็นฝ่ายยั่วยวนเขาก่อน อาจต้องพิจารณาควบคู่กับบรรทัดฐานทางศีลธรรมและค่านิยมของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมร่วมสมัย

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ทั้งด้านเนื้อหาสาระและมุมมองของนักวิจัยจากหลายประเทศ ทำให้เห็นถึงความน่าสนใจของตัวบท เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาวรรณกรรมจากแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย เช่น แนวคิดวาทกรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับ “ความบ้า” ของฟูโกต์ รวมถึงการพิจารณานวนิยายในแง่ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับบริบทของสังคมสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 องค์ความรู้จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาล้วนมีประโยชน์ต่อการศึกษาสารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” โดยเฉพาะการพิจารณาทัศนะของผู้แต่งคือเคซีย์ในการมองโลก ชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนที่ต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมท่ามกลางวิกฤติทางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970

## 5. ผลการวิจัย

### 5.1 สารัตถะเรื่องเสรีภาพ

"บ้าก็บ้าวะ" เป็นนวนิยายที่เต็มด้วยข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ โรงพยาบาลโรคจิตก็คือแบบจำลองสังคมสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ซึ่งมีแต่ข้อมูลเท็จและการหลอกลวง มิสแร็ดเชดหัวหน้าพยาบาลที่กุมอำนาจทุกอย่างอยู่ในมือเป็นตัวแทนของรัฐบาลกลาง เธอมีรูปร่างหน้าตาที่สะสวย แต่งตัวเรียบร้อยเหมาะแก่กาลเทศะ ใช้ภาษาที่สุภาพอ่อนโยน และสามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกเป็นอย่างดี แต่ทั้งหมดนี้สวนทางกับความคิดที่ออกจะพิกลและพฤติกรรมที่ไร้มนุษยธรรมต่อผู้ป่วย มิสแร็ดเชดปฏิบัติกับคนรอบข้างราวกับว่าพวกเขาไม่ใช่มนุษย์และมีความสุขทุกครั้งที่เห็นผู้ป่วยถูกกระทำอย่างโหดเหี้ยม บริบทที่กล่าวมาทำให้ผู้คนในโรงพยาบาลตั้งแต่แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ลงมาจนถึงผู้ป่วยต่างก็อึดอัดและหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ความปรารถนาในเสรีภาพและได้เป็นตัวของตัวเองจึงเป็นความรู้สึกลึก ๆ อยู่ในใจทุกคน และทั้งหมดนี้ก็สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชื่อเรื่อง

"One flew over the cuckoo's nest" เป็นประโยคหนึ่งในบทร้องเล่นสำหรับเด็กของชาวพื้นเมืองอเมริกัน ซึ่งบรอมเด็นคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กว่า "*Wire, briar, limber-lock. Three geese in a flock. One flew east, one flew west. And one flew over the cuckoo's nest*" (Kesey, 2016, p. 285) การนำคำร้องเล่นสำหรับเด็กมาตั้งเป็นชื่อเรื่องแสดงถึงความโหยหาอดีต ความหวงแหนในขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวพื้นเมือง ท่ามกลางกระแสที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาพยายามรุกรานพื้นที่อาศัย มีการริบทรัพยากรธรรมชาติและปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่ของชาวพื้นเมืองอย่างเป็นระบบ นอกจากชื่อเรื่องแล้ว การพิจารณาเนื้อเรื่องโดยตลอดก็ทำให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องเสรีภาพอันเป็นสิทธิที่มนุษย์พึงมี การปกครองที่โหดเหี้ยมในโรงพยาบาลโรคจิตทำให้ผู้ป่วยมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นตัวของตัวเองและได้ทำในสิ่งที่อยากกระทำ คำร้องเล่นสำหรับเด็กชาวพื้นเมืองอเมริกันเกี่ยวกับการโผบินของห่านสามตัวไปตามทิศทางต่าง ๆ จึงสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์แทนความปรารถนาเสรีภาพของชาวอเมริกัน รวมถึงชาวพื้นเมืองในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 แม้แนวคิดนี้จะถูกสอดแทรกอยู่ในคำพูดและพฤติกรรมของตัวละครตลอดทั้งเรื่อง แต่เคซีย์ก็ตั้งใจขมวดประเด็นไว้ในเหตุการณ์ตอนจบที่บรอมเด็นใช้ฝ่าบังคับเครื่องจักรทำลายกระจกหน้าต่าง ซึ่งเปรียบได้กับการทำลายกฎเกณฑ์และระบบการควบคุมเพื่อออกไปสู่อิสรภาพ *"ผมหายใจเข้าเต็มปอด พลางก้มตัวลงจับหูถือทั้งสองอัน ผมรู้สึกว่าน้ำหนักได้ตกลงบนขาทั้งสองข้างและต้องออกแรงขึ้นอีกจนได้ยินเสียงสายไฟตามข้อขาดออกจากพื้น ผมวางมันพักที่บนเข่าทั้งคู่เพื่อจะใช้แขนโอบกระชับมันได้เต็มที่ด้วยแขนข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งจับส่วนล่างไว้ ผมรู้สึกเย็นที่คอและศีรษะด้านข้างเมื่อสัมผัสกับฝาโลหะนั้น ผมหันหลังไปทางหน้าต่าง ก่อนจะเหวี่ยงให้แรงถ่วงส่งฝาโลหะกระแทกม่านตะแกรงเหล็กจนหักสะบั้น กระจกแตกกระจายส่องเป็นประกายกับแสงจันทร์ประดุจน้ำมนต์ใสเย็นประพรมผืนดินที่หลับสนิท"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 445-446) รวมถึง

ข้อความบรรยายความรู้สึกของบรอมเด็นขณะหนีออกจากโรงพยาบาลว่า *"ผมจำได้ว่าผมก้าวยาว ๆ ขณะวิ่งไปและดูเหมือนกับกำลังบิน ผมรู้สึกอิสระ"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 446)

แมคเมอร์ฟีเป็นตัวละครสำคัญที่ผู้เขียนตั้งใจสร้างให้เป็นภาพตัวแทนของเสรีภาพ เขาเป็นคนเปิดเผย ช่างพูด ท่าทางองอาจ และใช้ชีวิตอย่างโลดโผนทั้งในและต่างประเทศมาตั้งแต่เริ่มแตกเนื้อหนุ่ม แมคเมอร์ฟีเคยเข้าร่วมการสู้รบที่เกาหลี ทำงานในฟาร์ม และตระเวนไปแทบทุกแห่งในสหรัฐอเมริกา ความเป็นอิสรชนของเขายังแสดงออกจากการไม่มีภรรยาให้เป็นห่วงที่คอยฉุดรั้งและดูเหมือนเขาจะพอใจที่ไม่มีญาติให้ต้องพะว้าพะวังเวลาแสดงพฤติกรรมเกเรหรือทำอะไรตามใจชอบ ตั้งแต่แรกที่เข้ามาอยู่ในโรงพยาบาล แมคเมอร์ฟีก็แสดงความมั่นใจในตัวเองด้วยการทักทายผู้คนด้วยเสียงดังและเสียงหัวเราะร่าเริง แตกต่างจากผู้ป่วยทั่วไปที่อยู่ในสภาวะประหม่า ไม่กล้าแสดงออกเพราะเสี่ยงต่อการถูกลงโทษ

ชีวิตผาดโผนและประสบการณ์จากการที่ได้พบปะกับผู้คนมากหน้าหลายตาทำให้แมคเมอร์ฟีแม้จะเป็นผู้มาใหม่แต่ก็สัมผัสรับรู้ได้ว่า ตัวเขาเองรวมถึงเพื่อนผู้ป่วยล้วนเป็นคนปกติ ไม่ได้เป็นบ้าอย่างที่สังคมกล่าวหา ดังข้อความว่า *"เท่าที่ฉันรู้สึกได้ พวกแกไม่ได้บ้าอะไรกว่าคนทั่วไปบนท้องถนนนั่นเลย"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 102) และ *"ฉันบอกพวกแกได้ว่าฉันไม่ได้บ้าหรือไม่เคยรู้ว่าบ้าก็เป็นได้ แต่พยาบาลของพวกแกฉันไม่รู้แน่ เธอก็คิดแต่เพียงว่าทุกคนที่มานี้เป็นบ้าทั้งนั้น"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 116) การคุ้นเคยกับชีวิตอิสระทำให้แมคเมอร์ฟีรู้สึกอึดอัดกับการปกครองแบบเผด็จการที่หัวหน้าพยาบาลเป็นคนออกแบบและผู้ป่วยต้องปฏิบัติตามเหมือนกับหุ่นยนตร์ เริ่มตั้งแต่การโกนหนวดหลังตื่นนอน การกินอาหารเช้าและกลางวัน รวมถึงการทำกิจกรรมจนกว่าจะถึงเวลานอน ไม่เว้นแม้กระทั่งวันหยุดสุดสัปดาห์ทางโรงพยาบาลมีนโยบายให้ผู้ป่วยแปรงฟันตามเวลาที่กำหนด หลอดยาสีฟันจึงถูกเก็บในตู้ใส่กุญแจไว้ ขณะที่การออกจากห้องอาหารในช่วงเช้าถูกกำหนดให้เป็นเวลาเจ็ดนาฬิกาสามสิบนาที ดังนั้น ผู้ป่วยที่ทานอาหารเสร็จก่อนเพื่อนก็ต้องทนรอจนกว่าจะได้รับอนุญาต หัวหน้าพยาบาลยังสั่งให้เปิดเพลงเดียวกันอย่างซ้ำซากตลอดทั้งวัน ทำให้ผู้ป่วยไม่มีโอกาสพักสมองหรือคิดอะไรในเชิงสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับผู้ป่วยรายอื่น แมคเมอร์ฟีมักถูกข่มขู่ว่าการละเมิดกฎระเบียบจะถูกลงโทษด้วยการทำ "ช็อคชอพ" คือ ปล่อยกระแสไฟฟ้าเข้าทำลายสมอง แต่เขาก็ไม่เคยกลัว ยังเพียรพยายามเรียกร้องให้มีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการในโรงพยาบาล เริ่มจากประเด็นง่าย ๆ อย่างเรื่องที่ผู้ป่วยมีสิทธิ์แปรงฟังหรือออกจากห้องอาหารได้ตามความเหมาะสม การลดเสียงลำโพงเพื่อความผ่อนคลายและทำให้การพูดคุยดำเนินสะดวกมากขึ้น รวมถึงการอนุญาตให้ผู้ป่วยได้รับชมรายการโทรทัศน์ในโอกาสสำคัญอย่างการแข่งบาสเกตบอล แม้หัวหน้าพยาบาลจะไม่อนุมัติตามที่ขอ แต่ความกระตือรือร้นของแมคเมอร์ฟีก็กระตุ้นให้ผู้ป่วยตระหนักในสิทธิมนุษยชนและเห็นถึงคุณค่าของความพยายามด้วย

การเป็นภาพตัวแทนของอิสรชนไม่เพียงแสดงออกจากที่แมคเมอร์ฟีพยายามต่อต้านระบบการปกครองในโรงพยาบาล และการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ให้กับผู้ป่วยทางจิต แต่ยังถูก

สอดแทรกอยู่ในเหตุการณ์ที่กลุ่มผู้ป่วยออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล กล่าวคือ แมคเมอร์ฟีจงใจปล่อยให้เพื่อน ๆ ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ทั้งด้านความมีน้ำใจและความเป็นสุภาพบุรุษ ขณะที่ตัวเขาเองวางเฉยต่อคำเรียกร้องและต่อความคาดหวังทุกอย่าง เขาไม่ลงมาช่วยบรอมเด็นตกปลาและไม่ยอมเสียสละเสื้อชูชีพครั้นทะเลเกิดคลื่นลมแรง เหล่านี้สื่อให้เห็นถึงเจตนาของผู้แต่งในการต่อต้านแนวคิดที่บุคคลเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนวาทกรรมการเสียสละของสุภาพบุรุษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปลดแอกตัวละครไปสู่เสรีภาพ

นอกจากลักษณะท่าทางและพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นอิสรชนแล้ว การหัวเราะเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แมคเมอร์ฟีชอบและอยากให้ผู้ป่วยแสดงออกอย่างเปิดเผยเช่นเดียวกับเขา เมื่อแรกเข้ามาอยู่ในโรงพยาบาล เขาสังเกตเห็นว่าทุกคนตกอยู่ในภาวะเครียดและการที่ไม่มีใครกล้าหัวเราะไม่เพียงเพราะกลัวหัวหน้าพยาบาลอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการที่สภาพในโรงพยาบาลไม่มีความรื่นรมย์ด้วยอีกประการหนึ่ง แมคเมอร์ฟีจึงพยายามเย้าแหย่ให้เพื่อนผู้ป่วยหัวเราะด้วยมองว่า จะช่วยให้พวกเขาปลดปล่อยความกังวลต่าง ๆ ออกจากใจได้ ในครั้งที่ออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล แม้การเดินทางจะมีเหตุการณ์ชวนขำหลายอย่าง แต่ผู้ป่วยก็ยังหัวเราะกันไม่ออกเพราะสะเทือนใจจากการได้ลิ้มรสบรรยากาศแห่งเสรีภาพ ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับความเลวร้ายในโรงพยาบาล *"บางทีเขา* [แมคเมอร์ฟี] *อาจไม่เข้าใจก็ได้ว่า ทำไมพวกเรายังไม่หัวเราะรื่นเริง แต่เขาก็รู้ดีว่าเรายังไม่ได้โอกาสหัวเราะจนกว่าจะได้เห็นของที่น่าขบขันอยู่รอบข้าง ความจริงแล้วเขาชี้ชวนเราตลอดเวลาให้ดูสิ่งที่น่าหัวเราะริมทาง ... แต่บางทีพรรคพวกคงหัวเราะไม่ออกเพราะถูกกดดันจากสิ่งแปลกใหม่ที่โหมเข้ามาทุกทิศและโน้มนำเราอย่างใดอย่างหนึ่งให้เปรียบเทียบกับโรงพยาบาล"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 332) อย่างไรก็ตาม เมื่อเริ่มคุ้นชินกับบริบทใหม่ บวกกับความชุลมุน และความตื่นเต้นขณะช่วยกันตกปลา และฤทธิ์ของเบียร์ที่ทำให้เคลิบเคลิ้ม ผู้ป่วยทุกคนก็เริ่มผ่อนคลาย รู้สึกสนุกสนาน และหัวเราะกันได้

แม้แมคเมอร์ฟีจะถูกสร้างให้เป็นภาพแทนของเสรีภาพ แต่การที่เขาเสียชีวิตลงในโรงพยาบาลได้ทำให้ความปรารถนาที่จะออกไปสู่โลกกว้างและใช้ชีวิตอย่างโลดโผนอีกครั้งกลายเป็นอุดมการณ์ที่ต้องได้รับการสานต่อ และบรอมเด็นก็เข้ามาทำให้ความฝันของแมคเมอร์ฟีและของตัวเขาเองกลายเป็นความจริง เขาเป็นบุตรของหัวหน้าเผ่าชาวอเมริกันพื้นเมืองชื่อ ที อาห์ มิลลาทูนา ซึ่งมีความหมายว่า ต้นสนสูงสุดบนยอดภู ส่วนแม่ของเขาชื่อว่า แมรี หลุยส์ บรอมเด็น ชาวเมืองดัลเลสที่ไม่ชอบวิถีชีวิตแบบชนเผ่า เธอมักจะสอนลูกชายเสมอว่าเขาไม่ใช่ชาวพื้นเมืองแต่เป็นพวกที่เจริญแล้ว การแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ทำให้ชีวิตของที อาห์ มิลลาทูนาประสบปัญหา เขาและลูกชายต้องเปลี่ยนมาใช้นามสกุลของภรรยาเพื่อแลกกับสวัสดิการของรัฐ จากนั้นทางการก็บังคับให้ขายที่ดินสำหรับใช้ในการสร้างเขื่อน เมื่อที อาห์ มิลลาทูนาพยายามรักษาประเพณีงานศพตามแบบแผนของชาวอเมริกันพื้นเมืองคือ แขวนศพบนกิ่งไม้สูงเพื่อที่ผู้ตายจะได้ขึ้นสวรรค์ เขาก็ถูกขังคุกในข้อหาประทุษร้ายคนตาย จากนั้นถูกส่งตัวเข้ารักษาในโรงพยาบาล ซึ่งแพทย์ได้ฉีดสารแปลกปลอมบางอย่างเข้าไปในตัวเขา

ทีละน้อยจนร่างกายทรุดโทรมลงเรื่อย ๆ และทำลายเอกลักษณ์ความเป็นชาวพื้นเมืองของเขาด้วยการตัดผมสั้น เมื่อเห็นที อาห์ มิลลาทูนายืนหยัดจะต่อสู้ ทางการก็ส่งภรรยาชาวอเมริกันเข้าเจรจาจนเขาตกลงยอมแพ้ จากหัวหน้าเผ่าที่ทรงอำนาจ ที อาห์ มิลลาทูนากลายเป็นคนติดสุรา ผอมเหลือง และร่วงโรยในที่สุด สำหรับประวัติของบรอมเด็นในช่วงก่อนจะเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลโรคจิต เขาเคยเรียนวิชาอิเล็กทรอนิกส์ในวิทยาลัย เป็นผู้ช่วยฝ่ายอิเล็กทรอนิกส์ในแคมป์ฝึก ก่อนที่กองทัพจะส่งตัวไปสู้รบในเยอรมนี ไม่ปรากฏข้อมูลว่า เขาต้องเข้ารักษาตัวด้วยสาเหตุอะไร แต่ที่แน่ ๆ คือ บรอมเด็นเป็นหนึ่งในผู้ป่วยที่อยู่ในโรงพยาบาลยาวนานที่สุด

บรอมเด็นไม่ค่อยพูดถึงแม่และยิ่งไม่แสดงความรู้สึกออกมาอย่างชัดเจนว่า รักหรือเกลียด เขาเพียงกล่าวในเชิงตำหนิว่าแม่เป็นคนครองอำนาจในบ้านและเป็นคนที่ “ทำให้พ่อเล็กลง” แตกต่างจากความรู้สึกที่เขามีต่อพ่อซึ่งมีแต่ความภูมิใจ ความรัก และความผูกพันลึกซึ้ง บรอมเด็นพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ด้วยการทำตัวเป็นคนหูหนวกและเป็นใบ้ กระนั้นทางโรงพยาบาลก็ยังจัดการเขาด้วยการทำ “ช็อคชอพ” มากกว่าสองร้อยครั้งและบังคับให้กินยาทำลายประสาทอย่างต่อเนื่อง ผลที่เกิดตามมาคือบรอมเด็นกลายเป็นคนที่กลัวแม้แต่เงาของตัวเอง “ฉัน [ฮาร์ดิง] *เคยรู้ว่า ชีพถูกทำช็อคมากกว่าสองร้อยครั้งเมื่อหลายปีที่ผ่านมา ตอนนั้นหมอนิยมทำช็อคไฟฟ้ากันมาก ลองจินตนาการดูก็แล้วกันว่า มันทำกับจิตใจเขาอย่างไรแล้ว ดูเขาซี เจ้ายักษ์ใหญ่นั่น ผู้สูญลักษณะคนอเมริกันไปแล้ว เขาเป็นเครื่องจักรถูพื้นสูงหกฟุตแปดนิ้ว กลัวแม้แต่เงาตัวเอง นั่นแหละ เพื่อนเอ๋ย สิ่งที่เราจะดูผลเยียวยาของพวกเขา*” (เคน เคซีย์, 2561, น. 109) นโยบายของหัวหน้าพยาบาลที่ส่งเสริมให้ผู้ป่วยรายงานความผิดของเพื่อน ๆ เพื่อแลกกับอภิสิทธิ์บางอย่าง ทำให้ไม่มีใครกล้าไว้ใจใคร บรอมเด็นจึงอยู่อย่างโดดเดี่ยวตลอดมาจนกระทั่งแมคเมอร์ฟีเข้ามาสู่ชีวิตของเขา อย่างไรก็ตาม ความประทับใจในครั้งแรกที่พบปะกันไม่ได้เกี่ยวกับบุคลิกที่เป็นมิตรหรือความร่าเริงเปิดเผยของแมคเมอร์ฟี แต่เกิดจากที่เขามีหลายอย่างคล้ายกับ ที อาห์ มิลลาทูนา ตั้งแต่ส่วนสูง ลักษณะขากรรไกร ทรวงอก และไหล่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรอยยิ้มยียวน หลังการเสียชีวิตของแมคเมอร์ฟี บรอมเด็นก็ตัดสินใจหนีออกจากโรงพยาบาลโรคจิต เขาได้รับความช่วยเหลือจากหนุ่มชาวเม็กซิกันที่กำลังขับรถบรรทุกแกะมุ่งไปทางเหนือ เมื่อบรอมเด็นเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟัง ชายหนุ่มนอกจากจะไม่รังเกียจแล้ว ยังมอบเสื้อหนังของตัวเองให้บรอมเด็นใช้สวมทับชุดสีเขียวของคนไข้ และให้ยืมเงินสิบดอลลาร์สำหรับซื้ออาหารระหว่างทาง บรอมเด็นจึงขอที่อยู่ของหนุ่มชาวเม็กซิกันไว้ ก่อนที่ทั้งสองจะจากกันและสัญญาว่า จะรีบคืนเงินให้เมื่อมีโอกาส

สรุปได้ว่า แนวคิดเสรีภาพในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” แสดงผ่านลักษณะการตั้งชื่อเรื่องที่ผู้แต่งใช้ประโยคหนึ่งในบทร้องเล่นสำหรับเด็กชาวอเมริกันพื้นเมืองเพื่อสะท้อนความโหยหาอดีตของชนกลุ่มนี้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากเป็นการตั้งชื่อเชิงสัญลักษณ์และผู้แต่งก็ไม่ได้ขยายรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนเนื้อหา ความโหยหาอดีตในที่นี้จึงอาจหมายถึงช่วงก่อนคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ที่นโยบายการกำหนดวิถีชีวิตให้กับชาวพื้นเมืองยังไม่ได้ดำเนินอย่างเป็นระบบ

หรืออาจมองย้อนกลับไปถึงช่วงก่อนที่ชาวพื้นเมืองจะถูกคนผิวขาวรุกรานพื้นที่อาศัยและริบทรัพยากรธรรมชาติก็ได้ แนวคิดเสรีภาพยังประจักษ์จากการตีความสัญลักษณ์ที่ห่านสามตัวโผบินตามทิศทางต่าง ๆ อย่างอิสระ สภาพสังคมอเมริกันร่วมสมัยที่ไม่ต่างจากโรงพยาบาลโรคจิตและการปกครองของหัวหน้าพยาบาลซึ่งทำให้เชื่อมโยงได้กับการปกครองประเทศในยุคสมัยเดียวกัน การกำหนดฉากที่ผู้ป่วยถูกตัดขาดจากข้อมูลข่าวสารและจากโลกภายนอก รวมถึงบรรยากาศการใช้ชีวิตที่มีแต่ความเบื่อหน่าย ความหวาดระแวง และความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ไม่เพียงกระตุ้นความปรารถนาที่จะได้หลุดพ้นจากบริบทเดิม แต่ยังเชื่อมโยงได้กับบรรยากาศทางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 กล่าวคือ รัฐบาลกลางพยายามปิดบังข้อมูลข่าวสารกับประชาชน และวิกฤตทางการเมืองก็ทำให้ชาวอเมริกันเกิดความเบื่อหน่ายและเสื่อมศรัทธาต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงแนวคิดเสรีภาพ ได้แก่ แมคเมอร์ฟีและบรอมเด็น โดยแมคเมอร์ฟีถูกสร้างให้เป็นภาพตัวแทนของอิสรชนจากการมีบุคลิกที่เปิดเผย ร่าเริงแจ่มใส ชอบหัวเราะ และเป็นตัวของตัวเอง ผู้แต่งยังตั้งใจให้ความปรารถนาในเสรีภาพของบรอมเด็นกลายเป็นความจริง จากเหตุการณ์ที่เขาหนีออกจากโรงพยาบาลโรคจิตและไปใช้ชีวิตอย่างอิสระในประเทศแคนาดา เป็นการจบเรื่องแบบสมหวังสำหรับตัวละครตัวนี้และทำให้ตีความได้อีกว่า ผู้แต่งเอาใจช่วยและมีความหวังกับอนาคตที่ดีขึ้นของชาวอเมริกันพื้นเมือง

**5.2 สารัตถะเรื่องการพึ่งพาตนเอง**

เนื่องจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ใน “บ้าก็บ้าวะ” บอกเล่าผ่านมุมมองทัศนะของบรอมเด็น สารัตถะเรื่องการพึ่งพาตนเองจึงสะท้อนจากความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของตัวละครตัวนี้เป็นส่วนใหญ่ ประกอบด้วยเรื่องการโหวตดูรายการโทรทัศน์ในช่วงบ่ายวันศุกร์ การออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล และการหนีออกจากโรงพยาบาล

หลังแมคเมอร์ฟีเข้ามาอยู่ในโรงพยาบาลราวหนึ่งสัปดาห์ ในการประชุมกลุ่มครั้งหนึ่งเขาเสนอขออนุญาตให้ผู้ป่วยได้ดูรายการโทรทัศน์ในช่วงบ่ายวันศุกร์เป็นกรณีพิเศษ และอาสาทำงานกลางคืนเพื่อทดแทน เมื่อหัวหน้าพยาบาลไม่อนุญาตซึ่งเป็นสิ่งที่แมคเมอร์ฟีคาดการณ์ไว้แล้ว เขาก็ขอให้มีการโหวตตามหลักประชาธิปไตย ในการโหวตครั้งแรกผู้ป่วยที่เห็นด้วยกับเขามีเพียงสี่ห้าคน ส่วนที่เหลือแม้จะอยากดูรายการโทรทัศน์แต่ก็ไม่กล้าเข้าข้างเพื่อนเพราะกลัวจะถูกลงโทษ แต่หลังจากแมคเมอร์ฟีรบเร้าเข้ามาก ๆ ผู้ป่วยยี่สิบคนที่ร่วมการประชุมต่างก็ยกมือเห็นด้วยกับเขา หัวหน้าพยาบาลแก้เกมด้วยการอธิบายว่า ผู้ป่วยในโรงพยาบาลมีทั้งหมดสี่สิบคนและการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบใด ๆ ก็ตามต้องคล้อยตามความประสงค์ของคนส่วนใหญ่ แมคเมอร์ฟีจึงเดินไปโน้มน้าวผู้ป่วยเรื้อรังซึ่งส่วนมากเป็นพวกที่เคลื่อนไหวเองไม่ได้แล้วเพื่อขอเสียงสนับสนุนเพิ่มอีกหนึ่งเสียง ท่ามกลางสภาวะยุ่งยากนั้น บรอมเด็นก็ตัดสินใจแสดงจุดยืนของตัวเอง เขาอาศัยจังหวะที่แมคเมอร์ฟีใช้ภาษากายแสดงท่าทางอยากให้ยกมือแล้วยกมือขึ้น คนส่วนใหญ่เข้าใจการกระทำของบรอมเด็นว่า เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมของเพื่อน

แต่เขาเองรู้ดีว่า ได้ทำไปตามความต้องการของตัวเองอย่างแท้จริง *“พยาบาลจ้องดูอยู่และเธอมิได้ปริปากว่ากระไร ผมรู้ตัวว่า กำลังอยู่ในภาวะอันยุ่งยาก แต่ผมไม่อาจหยุดยั้งตัวเองได้ มันเหมือนกับแมคเมอร์ฟีซ่อนสายไฟฟ้าไว้แล้วดึงผมขึ้นมาช้า ๆ จากหมอกหนานั้นออกมาสู่ที่แจ้งในเกมส์อันเป็นธรรม เขากำลังดึงผมอยู่ด้วยสายใยนั้น ... เปล่า นั่นไม่จริง ผมจงใจยกมือขึ้นเองต่างหาก”* (เคน เคซีย์, 2561, น. 205)

ในครั้งที่ผู้ป่วยออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล บรอมเด็นได้ปลาขนาดใหญ่มาตัวหนึ่ง สิ่งที่ทำให้ทุกคนแปลกใจคือ เมื่อบรอมเด็นไม่อาจดึงปลาขึ้นมาตามลำพังเนื่องจากเป็นปลาขนาดใหญ่และทุกคนที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ก็พยายามช่วยเหลือเขาอย่างเต็มที่ แมคเมอร์ฟีกลับวางเฉย เขาเพียงยืนที่ประตูห้องดาดฟ้าแล้วหัวเราะร่วนอย่างเดียว ไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งข้อสงสัยว่า เพราะเหตุใดแมคเมอร์ฟีจึงไม่ยอมลงมาช่วยทั้งที่เขาขึ้นชื่อในเรื่องความมีน้ำใจและความเป็นสุภาพบุรุษ แต่หากพิจารณาเรื่องนี้ควบคู่กับเหตุการณ์อื่น ๆ จะเข้าใจได้ว่า แมคเมอร์ฟีตั้งใจแสดงให้ผู้ป่วยเห็นว่า ถ้าหากใช้ความพยายาม ทุกคนก็สามารถทำได้โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาเขา อนึ่ง ไม่เพียงแต่เขาเท่านั้นที่เป็นสุภาพบุรุษ ทว่าเพื่อน ๆ ก็อาจแสดงพฤติกรรมเช่นเดียวกับเขาได้ เช่น ในตอนที่เรือกำลังกลับเข้าฝั่งปรากฏว่าทะเลมีคลื่นลมแรงและอันตราย เสื้อชูชีพที่มีอยู่ไม่ครบตามจำนวนผู้โดยสาร จึงต้องมีผู้กล้าที่ยอมสละสิทธิ์สามคน ทุกคนพากันประหลาดใจอีกครั้งที่แมคเมอร์ฟีไม่ประสงค์จะสละสิทธิ์ กลับยืนพิงดาดฟ้า มองดูเพื่อนคนไข้และยิ้มเช่นเคย

เรื่องที่บรอมเด็นหนีออกจากโรงพยาบาลโรคจิตในตอนจบไม่ได้มีขึ้นอย่างกะทันหันหรือเกิดจากความเร่งรีบของตัวละคร แต่เป็นผลสืบเนื่องจากที่แมคเมอร์ฟีเพียรกระตุ้นให้ทุกคนหาช่องทางออกไปสู่โลกภายนอก เขากล่าวหลังพิจารณาลักษณะห้องหับต่าง ๆ ว่า วิธีเดียวที่จะทำให้หนีออกจากโรงพยาบาลได้คือการพังหน้าต่าง แต่วัสดุทุกชิ้นในหอผู้ป่วยมีน้ำหนักเบาเกินกว่าจะใช้การได้ วันหนึ่งแมคเมอร์ฟีค้นพบว่าในห้องไฮโดรเทอราปีที่ใช้ควบคุมการทำหมอกควัน มีฝาบังคับเครื่องจักรทำด้วยเหล็กกล้าและซีเมนต์ ขนาดใหญ่กว่าโต๊ะหนึ่งเท่าและน้ำหนักประมาณสี่ร้อยปอนด์ หากยกฝานั้นออกแล้วขว้างใส่หน้าต่างก็ย่อมทำให้กรงเหล็กพังลงได้ แมคเมอร์ฟีเคยท้าพนันเรื่องการยกฝาบังคับเครื่องจักรแต่ไม่มีผู้ป่วยคนไหนยอมทดลองตัวเขาเองเคยพยายามครั้งหนึ่งแต่ไม่สำเร็จ ภายหลังเมื่อเริ่มสนิทกับบรอมเด็น แมคเมอร์ฟีจึงขอร้องให้เพื่อนลองไปยกฝา ด้วยรูปร่างสูงใหญ่และพละกำลังที่แข็งแรงตามแบบฉบับของชาวอเมริกันพื้นเมือง บรอมเด็นก็สามารถทำให้ฝาเหล็กขยับออกจากตำแหน่งเดิมประมาณครึ่งฟุต แมคเมอร์ฟีรู้สึกสุขใจอย่างยิ่ง และด้วยความรอบคอบ เขาขอให้บรอมเด็นเคลื่อนฝาบังคับกลับมาอยู่ที่เดิมแล้วกำชับไม่ให้บอกคนอื่น *“ผมคิดว่าเขาคงจะผิดหวังเสียแล้ว แต่เมื่อผมถอยออกมา เห็นเขายิ้ม และชี้ให้ดูว่า ฝาเหล็กนั้นเขยื้อนออกไปถึงครึ่งฟุต ‘เอาเคลื่อนเข้าที่เดิมไว้ก่อนดีกว่านะ พ่อหนุ่ม จะได้ไม่มีใครรู้ ต้องไม่ให้ใครรู้เป็นอันขาดนะ’”* (เคน เคซีย์, 2561, น. 365) ระหว่างที่แมคเมอร์ฟียังมีชีวิตอยู่ บรอมเด็นไม่เคยวางแผนที่จะหนีออกจากโรงพยาบาล

แม้จะคิดถึงบ้านเพียงใดก็ตาม ไม่ปรากฏข้อมูลว่า ความคิดนี้มาจากความผูกพันที่เขามีต่อแมคเมอร์ฟีหรือไม่ แต่ที่แน่ ๆ คือ บรอมเด็นเองก็ไม่รู้ว่า ถ้าออกจากโรงพยาบาลแล้วเขาจะไปอยู่ที่ไหน หลังการจากไปของเพื่อนรัก เขาได้รวบรวมความกล้าเดินเข้าไปในห้องไฮโดรเทอราปี ใช้พละกำลังทั้งหมดยกฝาบังคับเครื่องจักรออกแล้วเหวี่ยงเข้าไปในม่านตะแกรงเหล็กจนหักสะบั้น จากนั้นก็วิ่งออกไปข้างนอกท่ามกลางแสงจันทร์และความปีติ ในการปลดปล่อยตัวเองครั้งนั้น บรอมเด็นมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะกลับไปเยี่ยมดินแดนต้นกำเนิดของชนเผ่าก่อนจะไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในประเทศแคนาดา

เมื่อเทียบกับผลการประมวลสารัตถะเรื่องเสรีภาพ สารัตถะเรื่องการพึ่งพาตนเองมีข้อมูลไม่มาก และปรากฏในลักษณะการสร้างตัวละครโดยเฉพาะในกรณีของบรอมเด็นและเหตุการณ์สำคัญรวมสามเหตุการณ์ ความคิดและพฤติกรรมของบรอมเด็นมีพลวัตอย่างต่อเนื่องจากเดิมที่ตัวละครรู้สึกหวาดกลัวแม้แต่เงาของตัวเอง ยอมดำเนินชีวิตไปอย่างเครื่องจักรท่ามกลางความว้าเหว่ การปราศจากเป้าหมายและความหวังในอนาคต ด้วยแรงกระตุ้นของแมคเมอร์ฟี บรอมเด็นก็ค่อย ๆ เปลี่ยนความคิดไปทีละน้อย เขาสนุกกับการออกเที่ยวทะเล การดื่มเบียร์ การตกปลา และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวเองจนกระทั่งกล้าปลดปล่อยตัวเองเป็นอิสระ ส่วนเหตุการณ์ที่สะท้อนแนวคิดการพึ่งพาตนเองมีตั้งแต่เรื่องที่บรอมเด็นแสดงจุดยืนเป็นครั้งแรกด้วยการยกมือสนับสนุนแมคเมอร์ฟี การไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเลซึ่งแม้จะชุลมุนวุ่นวายตามประสาของคนที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกมานาน แต่ก็ช่วยสอนบทเรียนเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองให้แก่ผู้ร่วมเดินทาง ที่สำคัญคือ เหตุการณ์บรอมเด็นพังประตูหน้าต่างแล้วหนีออกจากโรงพยาบาลสำเร็จ เมื่อพิจารณาเนื้อเรื่องโดยตลอดจะเห็นได้ว่าในอดีตบรอมเด็นเคยถูกคนผิวขาวเหยียดหยามในฐานะชาวอเมริกันพื้นเมือง แต่ครั้นเข้ามาอยู่ในโรงพยาบาลโรคจิต ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยแม้จะไม่ลงรอยกันบ้างด้วยแรงกระตุ้นของหัวหน้าพยาบาล แต่ก็ไม่ปรากฏความขัดแย้งที่เกิดจากลัทธิเหยียดผิว บรอมเด็นยังได้รับความเอาใจใส่ กำลังใจ และมิตรภาพจากแมคเมอร์ฟีชาวอเมริกันผิวขาวที่ต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการ รายละเอียดตรงนี้ช่วยสื่อมุมมองของผู้แต่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนต่างผิวในสหรัฐอเมริกาทำนองว่า ไม่ได้มีแต่ความขัดแย้งอย่างเดียว ทว่าความรัก ความเห็นใจและมิตรภาพระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็เกิดขึ้นได้เสมอ ประสบการณ์ในการต่อสู้ของบรอมเด็นที่ทำให้เขาหลุดพ้นจากการถูกควบคุมยังให้บทเรียนและช่วยชี้นำแนวทางในการปลดปล่อยตนเองแก่ชาวอเมริกันพื้นเมือง กล่าวคือ พวกเขาจะต้องพึ่งพาตนเองในกระบวนการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชนเผ่าและในการต่อรองกับรัฐบาลกลาง ควบคู่กับการอาศัยความช่วยเหลือจุนเจือจากกลุ่มชนต่างผิวอย่างชาวอเมริกันผิวขาว แต่ในฐานะเป็นปัจจัยรองเท่านั้น

**5.3 สารัตถะเรื่องความรัก**

ความรักในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” มีสองแบบคือ ความรักที่ลูกมีต่อผู้ให้กำเนิดในกรณีของบรอมเด็นกับพ่อผู้เป็นหัวหน้าเผ่าและความรักระหว่างเพื่อนฝูง อย่างไรก็ตาม

เนื่องจากบรอมเด็นเป็นคนพูดน้อยและความทรงจำเกี่ยวกับพ่อถูกสอดแทรกเข้ามาเพียงไม่กี่ตอนอย่างประปราย ข้อมูลในส่วนนี้จึงไม่มีน้ำหนักเมื่อเทียบกับความรักระหว่างเพื่อนฝูงที่ปรากฏในหลายเหตุการณ์ สารัตถะเรื่องความรักระหว่างเพื่อนฝูงประกอบด้วยความรักที่กลุ่มผู้ป่วยมีต่อกันและกัน รวมถึงความรักความหวังดีที่แมคเมอร์ฟีมีต่อบรอมเด็น ฮาร์ดิง และบิลลี

ความรักที่ผู้ป่วยในโรงพยาบาลมีต่อกันปรากฏตลอดทั้งเรื่อง เช่น ในเหตุการณ์ที่ผู้ป่วยยกมือสนับสนุนแมคเมอร์ฟีในการโหวตดูรายการโทรทัศน์ช่วงบ่ายวันศุกร์ เรื่องการสมทบเงินคนละสิบดอลลาร์เพื่อจ่ายค่าเช่าเรือในการไปตกปลา ฯลฯ เหล่านี้เป็นการแสดงความรักด้วยสันติวิธี ส่วนการปกป้องเพื่อนถึงขั้นใช้กำลังนั้นเกิดขึ้นในห้องน้ำ หลังกลับจากการไปตกปลา หัวหน้าพยาบาลได้สั่งให้ผู้ป่วยเข้าตรวจเช็คร่างกาย ทั้งยังให้ลูกน้องที่เป็นคนผิวดำนิสัยโหดร้ายสามคนทำความสะอาดให้เป็นกรณีพิเศษโดยอ้างว่าเพื่อป้องกันการติดเชื้อจากภายนอก ผู้ป่วยจึงถูกต้อนเข้าไปในห้องน้ำ เปลื้องเสื้อผ้าออกจนร่างกายเปลือยเปล่า จากนั้นผู้ช่วยผิวดำสามคนใช้ยาและสบู่เทแล้วขยี้หัวผู้ป่วยในลักษณะเป็นการกลั่นแกล้งมากกว่าการทำความสะอาด แมคเมอร์ฟีขอร้องให้พวกเขาหยุดการกระทำแต่กลับถูกผู้ช่วยผิวดำสามคนรวมกันรุมทำร้าย แม้จะเป็นคนแข็งแรงและกล้าหาญ แต่ลำพังแมคเมอร์ฟีคนเดียวก็ไม่อาจรับมือกับผู้ช่วยผิวดำสามคนในเวลาเดียวกันได้ บรอมเด็นจึงเข้ามาช่วยด้วยการเหวี่ยงผู้ช่วยผิวดำคนหนึ่งเข้าห้องน้ำก่อนจะหันมาจัดการกับคนอื่น ๆ *“วิลเลียมดำใหญ่แหวกวงคนไข้ตรงเข้าจับมือแมคทางด้านหลัง แมคเมอร์ฟีสลัดมันออกเหมือนวัวสลัดลิง แต่มันเกาะหลังไว้แน่น ดังนั้น ผมจึงดึงวิลเลียมออกมาเองและเหวี่ยงเขาเข้าไปในห้องน้ำราวกับตัวเขาหนักไม่เกินสิบหรือสิบห้าฟอนด์ เจ้าดำเล็กส่ายศีรษะไปมา ขณะหันรีหันขวางวิ่งตรงไปที่ประตู ขณะที่ผมจับตาดูเจ้าตัวเล็กนั่นอยู่ เจ้าวิลเลียมก็ออกมาจากห้องน้ำและกระโจนเข้าใส่ผมทางด้านหลังโดยล็อคคอผมแน่น ผมต้องถอยหลังเข้าห้องน้ำและอัดมันเข้ากับพื้น”* (เคน เคซีย์, 2561, น. 373-374) เรื่องการชกต่อยกันในห้องน้ำทำให้แมคเมอร์ฟีและบรอมเด็นถูกลงโทษ ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการทำ “ช็อคชอพ” ครั้งแรกสำหรับแมคเมอร์ฟี แม้ร่างกายและสมองจะได้รับผลสะเทือนจากกระแสไฟฟ้า แต่ทั้งสองก็ไม่เคยปริปากบ่นหรือรู้สึกเสียใจที่ได้ร่วมมือกันปกป้องเพื่อน

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยในโรงพยาบาล ความรักความห่วงใยที่แมคเมอร์ฟีและบรอมเด็นมีต่อกันถือว่าลึกซึ้งที่สุด ทั้งสองเข้ากันได้ดีตั้งแต่ต้นแม้จะมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ขณะที่แมคเมอร์ฟีเป็นคนเปิดเผย ช่างพูด และมั่นใจในตัวเอง บรอมเด็นกลับเป็นคนเก็บตัว ขี้อาย และพูดน้อย ในครั้งแรกที่พบกัน บรอมเด็นเข้าใจว่าแมคเมอร์ฟีหัวเราะเยาะเขาเช่นเดียวกับที่คนอื่น ๆ ชอบเยาะเย้ยความเป็นชาวพื้นเมืองลูกครึ่งอเมริกันและเส้นผมที่เป็นสีดำของเขา แต่แล้วก็ตระหนักได้ว่า แมคเมอร์ฟีพยายามใช้การหัวเราะและการกะพริบตาแบบถี่ ๆ ให้เขารู้สึกตัวว่า มีคนกำลังสื่อสารด้วย ทั้งนี้ เพราะเข้าใจว่าบรอมเด็นเป็นคนหูหนวกและเป็นใบ้ ไม่เพียงเท่านั้น การที่แมคเมอร์ฟีเอาใจใส่และเข้ามาขอจับมือก็ทำให้บรอมเด็นเปี่ยมด้วยความสุขจนมีความรู้สึกว่า ฝ่ามือขนาดใหญ่และนิ้วมือที่หยาบหนา

ของแมคเมอร์ฟีเสมือนกำลังถ่ายทอดเลือดอันเร่าร้อนมาให้เขาด้วย *"ฝ่ามือนั้นมีสัญญาณบางอย่างบอกให้รู้เมื่อได้สัมผัสกับมัน ผมจำได้ดีว่า นิ้วเขาหนาและแข็ง ให้ความรู้สึกที่แปลกประหลาดเมื่อได้จับกระชับกัน ราวกับเขาได้ถ่ายทอดเลือดที่เร่าร้อนไว้ในฝ่ามือด้วย มันจึงสั่นด้วยเลือดและพลังที่วูบวาบอยู่ภายในอุ้งมืออันมหึมานั้น นี่แหละ ที่ผมจำได้"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 44) บรอมเด็นเป็นคนยากจนจึงไม่กล้าสมัครไปร่วมทริปตกปลาแม้จะปรารถนาอย่างยิ่ง และทันทีที่แมคเมอร์ฟีทราบความจริง เขาก็ใส่ชื่อเพื่อนลงในรายชื่อคณะออกเที่ยวทะเลโดยไม่เอ่ยถึงเรื่องการเก็บเงินสมทบอีก หลังกลับมาจากทะเล หัวหน้าพยาบาลพยายามทำให้ผู้ป่วยแตกแยกกันเองด้วยการปล่อยข่าวว่า แมคเมอร์ฟีไม่ได้สมทบเงินจำนวนสิบดอลลาร์เหมือนคนอื่น เท่ากับว่าเขาเอาเปรียบเพื่อนและผู้ป่วยที่ร่วมการเดินทางล้วนแต่ถูกหลอกใช้ *"และเรื่องการไปตกปลาเมื่อเร็ว ๆ นี้เล่า พวกคุณคิดว่า มิสเตอร์แมคเมอร์ฟีเป็นผู้อาสาหรือเปล่าล่ะ เท่าที่ดิฉันดู เขาใช้รถหมอและเอาเงินจากหมอมาซื้อน้ำมันเสียด้วย ดิฉันพูดได้เลยว่า เขาไม่ได้จ่ายสักแดง นี่ล่ะ ... เล่ห์หมาป่าทีเดียวล่ะ"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 361) ในช่วงแรก ๆ มีเพื่อนจำนวนหนึ่งคล้อยตามคำกล่าวหาของหัวหน้าพยาบาล ทำตัวห่างเหินและไม่ไว้ใจแมคเมอร์ฟี เว้นแต่บรอมเด็นเท่านั้นที่ไม่หวั่นไหวและยังเชื่อมั่นเพื่อนไม่เคยเปลี่ยน *"ผมยังคงยืนยันความคิดเดิมของตัวเองคือคิดว่าแมคเป็นยักษ์ที่เหาะลงมาช่วยเราให้หลุดจากที่แห่งนี้ ซึ่งมีขอบข่ายป้องกันเหนียวแน่นด้วยสายไฟฟ้าทองแดงและกรงเหล็ก ทำไมคนที่อุดมด้วยพละกำลังจะมาเห็นแก่เงินเล็กน้อยเหล่านี้"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 364)

ความผูกพันที่บรอมเด็นมีต่อแมคเมอร์ฟียังมาจากลักษณะการมองโลกในแง่บวกและชอบให้กำลังใจเพื่อน ทำให้บรอมเด็นจากคนที่กลัวแม้แต่เงาของตัวเองก็ค่อย ๆ มีความมั่นใจขึ้น ครั้นกลับมาจากการไปตกปลา แมคเมอรฟีได้กล่าวชมบรอมเด็นทำนองว่า เขาดูตัวโตขึ้นเป็นสิบนิ้ว เท้าใหญ่ราวกับยางรถยนต์ ส่วนแขนก็แข็งแรงเหมือนกับอดีตนักฟุตบอลชาวอเมริกันพื้นเมืองที่เขาเคยเห็นคนหนึ่ง แมคเมอร์ฟีจึงมั่นใจว่าบรอมเด็นจะสามารถยกฝาบังคับเครื่องจักรในห้องไฮโดรเทอราปีได้ คำให้กำลังใจเหล่านี้ทำให้บรอมเด็นตระหนักถึงความหมายของชีวิตและตัวตนที่แท้จริงของตัวเอง และเริ่มคิดถึงเรื่องการยกฝาบังคับเครื่องจักร ในช่วงท้ายของเรื่อง หัวหน้าพยาบาลกลั่นแกล้งและยั่วยุจนบิลลีตัดสินใจฆ่าตัวตาย ซึ่งทำให้แมคเมอร์ฟีเกิดอาการบ้าคลั่ง เขาพุ่งพรวดไปทำลายกระจก ฉีกกระชากชุดเครื่องแบบของหัวหน้าพยาบาลและบีบคอเธออย่างแรง การกระทำอันอุกอาจนั้นทำให้แมคเมอร์ฟีถูกลงโทษด้วยการทำ "ช็อคชอพ" และการทรมานแบบอื่น ๆ จนกลายเป็นผู้ป่วยเรื้อรังที่ไร้สติสัมปชัญญะและเคลื่อนไหวไม่ได้ หัวหน้าพยาบาลยังสั่งให้นำรถเข็นที่มีร่างของเขามาไว้กลางห้องโถง เพื่อให้ผู้ป่วยเห็นเป็นเยี่ยงอย่างแล้วไม่กล้ามีพฤติกรรมนอกรีตเช่นนี้อีก บรอมเด็นรับไม่ได้กับสภาพของเพื่อนรักที่ปราศจากความรู้สึกและถูกหยามเกียรติต่อหน้าคนอื่นทุกวัน คืนวันหนึ่งเขาใช้หมอนกดทับใบหน้าที่ว่างเปล่าของแมคเมอร์ฟีจนกระทั่งเขาหยุดหายใจ ใช้นิ้วหัวแม่มือปิดตาที่ยังลืมอยู่ของเพื่อนแล้วจับให้นอนในท่าที่เคยนอนเป็นปกติ ในคืนนั้นเองที่บรอมเด็นยก

ฝาบังคับเครื่องจักรสำเร็จ เขาพังหน้าต่างเหล็กจนมันหักสะบั้นและหนีออกจากโรงพยาบาลอย่างปลอดภัยด้วยความช่วยเหลือจากหนุ่มชาวเม็กซิกันที่พบระหว่างทาง

ความสัมพันธ์ระหว่างแมคเมอร์ฟีกับฮาร์ดิงเป็นอีกตัวอย่างที่น่าสนใจ ฮาร์ดิงเป็นคนขี้อาย ประหม่า และที่สำคัญเขามีภรรยาสาวที่สวยและมีทรวงอกอวบอิ่ม ทำให้หัวหน้าพยาบาลรู้สึกไม่พอใจเพราะเธอเป็นคนขี้อิจฉา หัวหน้าพยาบาลจึงกลั่นแกล้งด้วยการสั่งให้ฮาร์ดิงบอกเล่าถึงปมด้อยที่ไม่อาจสนองความต้องการทางเพศของภรรยาสาว จากนั้นก็ให้เพื่อน ๆ ช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความสนุกสนาน ก่อนที่แมคเมอร์ฟีจะเข้ามาอยู่ในโรงพยาบาล ผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักถึงความโหดร้ายที่พวกเขาทำไว้กับฮาร์ดิง เพราะสัญชาตญาณในการเอาตัวรอดทำให้ทุกคนสนใจแต่เรื่องการเอาใจหัวหน้าพยาบาลอย่างเดียว ครั้งแรกที่แมคเมอร์ฟีร่วมการประชุมกลุ่มก็เข้าใจสถานการณ์ที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกของฮาร์ดิง เขาให้กำลังใจเพื่อนด้วยการเอาคางเกยฮาร์ดิงไว้และมองเขาอย่างคนเข้าใจ ในช่วงท้ายเรื่องมีเหตุการณ์ที่ผู้ป่วยมอมเหล้าเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในเวลากลางคืน ขโมยกุญแจไปเปิดห้องต่าง ๆ ในโรงพยาบาล และจัดงานสังสรรค์โดยมีโสเภณีสองคนที่เป็นเพื่อนของแมคเมอร์ฟีเข้ามาสมทบ ฮาร์ดิงรู้ดีว่า ผู้ป่วยทุกคนโดยเฉพาะแมคเมอร์ฟีจะต้องถูกลงโทษอย่างหนัก จึงวางแผนให้เขาหนีไปหลบภัยในประเทศแคนาดาหรือเม็กซิโกช่วงระยะเวลาหนึ่ง ฝ่ายแมคเมอร์ฟีพยายามชักชวนให้ผู้ป่วยหนีไปพร้อมกัน แต่เพื่อน ๆ ต่างก็มีเหตุผลที่จะขออยู่ต่อ ฮาร์ดิงเป็นคนเปิดเผยความในใจออกมาเป็นคนแรก ในเรื่องที่เขาอยากออกไปอย่างถูกต้องตามกฎระเบียบ มีภรรยามารับกลับไปใช้ชีวิตอย่างมีความสุขด้วยกัน มากกว่าการหนีออกแล้วต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อนซึ่งไม่เหมาะกับคนที่มีพันธะอย่างเขา *“นี่แกยังไม่เข้าใจ ฉันน่ะพร้อมในเวลาเพียงสองสามอาทิตย์เท่านั้น แต่ฉันอยากจะทำอะไรตามวิธีการของฉันด้วยตัวเอง โดยออกไปทางประตูด้านหน้านั่นทีเดียว โดยยอมผ่านระบบยืดยาวซับซ้อนของที่นี่ ฉันอยากให้ภรรยาฉันมารับฉันตามวันเวลาที่ต้องการ ฉันรอต่อไปเพื่อจะดูว่าฉันจะทำได้อย่างนั้นหรือไม่”* (เคน เคซีย์, 2561, น. 419) ฝ่ายบรอมเด็นแสดงความห่วงใยผู้ป่วยที่ไม่ได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ ซึ่งอาจต้องรับเคราะห์แทนกลุ่มที่ก่อเรื่องแล้วหนี จึงต้องการอยู่ต่อเพื่อให้แน่ใจว่า ทุกอย่างเป็นไปด้วยความเรียบร้อย *“ควรจะมีบางคนต้องอยู่ที่นี่ต่อไปสักพักหนึ่งหลังจากที่แกไปแล้ว เพื่อดูว่า ทุกอย่างจะไม่ถอยกลับไปอย่างเดิมอีก”* (เคน เคซีย์, 2561, น. 419) เมื่อทุกคนไม่พร้อมที่จะหนีไปด้วยกัน แมคเมอร์ฟีก็แสดงสปิริตด้วยการอยู่ต่อและเผชิญปัญหาเคียงบ่าเคียงไหล่กับเพื่อน ๆ เขากล่าวว่า “ *‘เส็งเคร็งเถอะ เพื่อนเอ๋ย’ พลางยิ้มและลุกขึ้นยืนพร้อมทั้งดึงมือเพื่อนสาวให้ลุกขึ้นด้วย เขามองไปที่หน้าปัดนาฬิกาที่เห็นลาง ๆ นั้น ‘มันใกล้จะตีห้าแล้วนี่ ฉันอยากจะหลับเอาแรงสักงีบหนึ่งก่อนที่จะเผชิญกับปัญหาใหญ่ เวลาที่ผ่านไปยังไม่ครบสองชั่วโมงดี ปล่อยให้บิลลีกับแคนดีไว้ในห้องนั้นเถอะ พรรคพวก บางทีเวลาเพียงชั่วโมงเดียวในตึกคนไข้จะทำให้เราสุขุมขึ้น’* ” (เคน เคซีย์, 2561, น. 421)

บิลลีเป็นตัวละครที่มีชีวิตอยู่เพื่อแม่ซึ่งเป็นคนเจ้ากี้เจ้าการและชอบควบคุมชีวิตของคนอื่น แม่ของบิลลีเป็นเพื่อนสนิทกับหัวหน้าพยาบาล แต่เรื่องนี้ก็ไม่อาจช่วยให้เขาพ้นจากเงื้อมมือของเธอได้ ในทางกลับกันหัวหน้าพยาบาลมักอาศัยความสัมพันธ์ดังกล่าวในการควบคุมบิลลี ทุกครั้งที่บิลลีมีพฤติกรรมซึ่งไม่เป็นไปตามที่เธอต้องการ หัวหน้าพยาบาลจะพูดในเชิงข่มขู่ว่า หากแม่ของเขาทราบเรื่องจะผิดหวังเพียงใด ซึ่งบิลลีจะตกอยู่ในอาการประหม่าและมักพูดติดอ่าง ครั้งหนึ่งแคนดีโสเภณีที่สนิทมักคุ้นกับแมคเมอร์ฟีมาเยี่ยมเขาในโรงพยาบาล บิลลีก็แอบมีใจให้เธอเพราะแคนดีเป็นคนสดใส มีชีวิตชีวา และน่ารัก เมื่อได้พบกันอีกครั้งในโอกาสออกไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล บิลลีก็พยายามแสดงความเป็นสุภาพบุรุษด้วยการเปิดกระป๋องเบียร์ให้และสละสิทธิ์ในการสวมเสื้อชูชีพ ในคืนที่ผู้ป่วยจัดงานสังสรรค์ แคนดีได้เข้ามาร่วมงานพร้อมกับโสเภณีอีกคนหนึ่ง ด้วยความรักเพื่อน แมคเมอร์ฟีจึงเปิดโอกาสให้บิลลีนอนกับแคนดี ทำให้เขามีความสุขถึงขั้นกลายเป็นหนุ่มที่สดใสร่าเริงและไม่พูดติดอ่างเลย ในช่วงเช้าของวันรุ่งขึ้น *"บิลลีกับหญิงสาวซึ่งนอนอยู่บนเสื่อกะพริบตาตื่นคล้าย ๆ นกเค้าแมวคู่หนึ่งที่กกกอดกันอยู่ในรัง พยาบาลทำเป็นไม่เอาใจใส่กับเสียงโห่หัวเราะขบขันของพวกเราที่ยืนอยู่ข้างหลัง ... 'สวัสดีฮะ มิสแร็ดเชด' บิลลีทักทายโดยยังไม่ทันได้ลุกขึ้นและกลัดกระดุมชุดนอนให้เรียบร้อย เขาจับมือสาวคู่นอนกระชับไว้และยิ้มชื่น 'เธอคือแคนดี' เขาแนะนำ"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 429)

ความรักที่แมคเมอร์ฟีมีต่อบิลลีไม่เพียงแสดงจากการที่เขาสร้างความสุขแก่เพื่อน แต่ยังปรากฏในเหตุการณ์ตอนท้ายเรื่องเมื่อต้องเผชิญกับหัวหน้าพยาบาล เมื่อหัวหน้าพยาบาลเข้ามาทำงานในตอนเช้าและเห็นสภาพห้องโถงที่ใช้จัดงานสังสรรค์ในคืนที่ผ่านมา ก็แทบระงับความโกรธไม่อยู่ เธอเดือดดาลขึ้นไปอีกเมื่อเห็นบิลลีกำลังนอนหลับอยู่กับแคนดี หัวหน้าพยาบาลข่ว่าจะบอกเรื่องนี้กับแม่ของเขา ทำให้บิลลีจากที่กำลังร่าเริงแจ่มใสก็กลับมาเป็นคนพูดติดอ่างเหมือนเดิม ทันทีที่เห็นบิลลีตกอยู่ในภาวะตื่นกลัว หัวหน้าพยาบาลก็กล่าวเชิงชี้นำว่า หากเขายอมบอกชื่อคนที่เป็นต้นคิดในเรื่องการจัดงานสังสรรค์ เธอจะให้อภัยและไม่รายงานกับแม่ของเขาอีก ท่ามกลางความกดดันและความกลัว บิลลีจึงเอ่ยชื่อแมคเมอร์ฟีในฐานะคนที่ต้องรับผิดชอบกับความผิดพลาดทั้งหมด *"หัวหน้าพยาบาลดูแจ่มใส ส่วนบิลลีอยู่ในอาการเศร้าโศกสำนึกผิด เธอวางมือบนต้นคอของเขาและดึงแก้มโอบเข้ามาไว้ที่ทรวงอกเสื้อที่ลงแป้งแข็งกระด้างพลางตบไหล่เขาเบา ๆ แล้วหันช้า ๆ มามองดูกลุ่มพวกเราอย่างหมิ่นแคลน 'เอาละ บิลลี ถูกต้องแล้ว ไม่มีใครจะทำร้ายเธอได้ เอาละ ฉันจะอธิบายให้แม่ของเธอเอง'"* (เคน เคซีย์, 2561, น. 433) ฝ่ายบิลลีทราบมาโดยตลอดว่า แมคเมอร์ฟีหวังดีและยอมเสียสละแม้กระทั่งคู่นอนเพื่อเขา จึงแสดงความสำนึกผิดด้วยการเชือดคอฆ่าตัวตาย แต่สำหรับแมคเมอร์ฟี เรื่องที่บิลลีกล่าวโทษเขาไม่ได้ทำให้เขาสะเทือนใจหรือโกรธเคืองเพราะเข้าใจว่า เพื่อนทำไปเนื่องจากสถานการณ์บังคับ ความรักที่เขามีต่อบิลลียังคงเหมือนเดิมไม่เคยเปลี่ยน ดังนั้น เมื่อเห็นสภาพศพของบิลลีจากการฆ่าตัวตายในห้อง แมคเมอร์ฟีก็เสียใจจนระงับอารมณ์ไม่อยู่ เขาพุ่งไปทุบกระจกห้องพยาบาล

ฉีกกระชากชุดเครื่องแบบของหัวหน้าพยาบาล และบีบคอเธอจนกระทั่งแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ต้องเข้ามาแยกสองคนออกจากกัน ผู้ป่วยที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้น ไม่มีใครคิดจะห้ามหรือยับยั้งการกระทำของแมคเมอร์ฟีเพราะอยากเห็นภาพที่หัวหน้าพยาบาลถูกตอบโต้ บรอมเด็นกล่าวว่า ขณะนั้นแมคเมอร์ฟีแทบจะบ้าคลั่งและมีเรี่ยวแรงมหาศาลเหมือนกับหมาจนตรอกที่ต้องการเผด็จศึก หลังถูกดึงออกจากหัวหน้าพยาบาล เขาก็ล้มลงนอนหงายและร้องไห้เสียงคล้ายกับเสียงสัตว์คำรามเมื่อถูกต้อนเข้ามุม อาการของแมคเมอร์ฟีทำให้บรอมเด็นนึกถึงประสบการณ์ในครั้งที่ไปล่าหมีและแมวป่ากับพ่อที่ว่า เมื่อถึงวาระสุดท้ายที่จะต้องเผชิญกับนักล่าสัตว์เหล่านั้นจะไม่หวั่นไหวต่ออะไรทั้งสิ้น แม้กระทั่งความตาย

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนความรักระหว่างผู้ป่วยดังกล่าวข้างต้นยังสามารถวิเคราะห์ในมุมมองภราดรภาพในสังคมชาย (Homosocial) ที่มีกระบวนการเสริมความเป็นชายให้แก่กัน อาทิ การสนับสนุนให้บิลลีมีเพศสัมพันธ์เป็นครั้งแรกในชีวิต การแสดงออกถึงความเป็นชายอย่างเรื่องการต่อสู้เพื่อปกป้องเพื่อนผู้ป่วยในห้องน้ำและการแสดงสปิริตของแมคเมอร์ฟีที่ตัดสินใจอยู่ต่อเพื่อเผชิญหน้ากับหัวหน้าพยาบาล นอกจากนั้น ยังมีการโต้กลับผู้ที่พยายามจะลิดรอนความเป็นชายในกรณีที่ผู้ป่วยซึ่งเป็นชายล้วนต่อต้านการปกครองของหัวหน้าพยาบาลในรูปแบบต่าง ๆ อย่างการฝ่าฝืนกฎด้วยการนำตัวโสเภณีเข้ามานอนในหอผู้ป่วย การจัดงานสังสรรค์ ตลอดจนการทำร้ายร่างกายหัวหน้าพยาบาลหลังเหตุการณ์บิลลีเสียชีวิต

สารัตถะเรื่องความรักในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” สะท้อนผ่านตัวละครและเหตุการณ์เช่นเดียวกับประเด็นการพึ่งพาตนเอง ต่างแต่ว่าในการสอดแทรกแนวคิดนี้ ผู้แต่งให้แมคเมอร์ฟีมีบทบาทสำคัญและเป็นศูนย์กลางในการแสดงความรักระหว่างเพื่อนฝูง จึงสร้างตัวละครให้เป็นภาพตัวแทนของความมีน้ำใจและมิตรภาพ เหตุการณ์บางอย่างที่บ่งบอกถึงความรักระหว่างเพื่อนฝูงก็สะท้อนแนวคิดเสรีภาพและการพึ่งพาตนเองอย่างควบคู่กัน เช่น ในการโหวตดูรายการโทรทัศน์ช่วงบ่ายวันศุกร์และเรื่องที่ผู้ป่วยสมทบเงินคนละสิบดอลลาร์เพื่อจ่ายค่าเช่าเรือในทริปตกปลา ส่วนความสำคัญของเหตุการณ์ที่แมคเมอร์ฟีและบรอมเด็นร่วมมือกันปกป้องผู้ป่วยจากการถูกผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ผิวดำกลั่นแกล้งในห้องน้ำอยู่ตรงที่เป็นการแสดงความรักเพื่อนด้วยการใช้กำลังเป็นครั้งแรก ขณะที่ความรักที่แมคเมอร์ฟีมีต่อบรอมเด็น ฮาร์ดิง และบิลลีมีความสัมพันธ์อย่างแนบชิดกับบุคลิกลักษณะที่เป็นคนมีน้ำใจและความเป็นสุภาพบุรุษของตัวละคร

สรุปได้ว่า องค์ประกอบวรรณกรรมที่สะท้อนสารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” มีตั้งแต่ลักษณะการตั้งชื่อเรื่อง การสร้างตัวละคร การกำหนดฉากและเหตุการณ์ และการตีความสัญลักษณ์ นอกจากนั้น การเชื่อมโยงสารัตถะที่ปรากฏกับบริบททางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ก็ช่วยให้เห็นถึงคุณค่าของแนวคิดทั้งสามชัดเจนขึ้น เมื่อมองตามหลักการทางวิชาการของกุหลาบ มัลลิกะมาส จะเห็นได้ว่า สารัตถะในเรื่องมีความสมจริงและสอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคสมัยเดียวกัน การดำเนินเรื่องผ่านมุมมอง

ทัศนะของบรอมเด็นที่เป็นชาวพื้นเมืองลูกครึ่งอเมริกัน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจปัญหาและความรู้สึกนึกคิดของชาวพื้นเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนการสร้างตัวละครแมคเมอร์ฟีในภาพของอิสรชนคนหนึ่งที่เข้ามาทำลายบรรยากาศแห่งความตึงเครียด ความหวาดระแวง และความตื่นกลัวในโรงพยาบาลนั้น ทำให้ผู้อ่านตระหนักในสิทธิเสรีภาพ กระตุ้นความเชื่อมั่นในตัวเอง และส่งเสริมให้มีความรักความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์

การพิจารณานวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” จากมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมตามหลักการทางวิชาการของตรีศิลป์ บุญขจร ทำให้เห็นถึงบทบาทของนวนิยายเรื่องนี้ในฐานะเป็นภาพสะท้อนสังคมสหรัฐอเมริกาในสองประเด็น ประเด็นแรกคือ ผลกระทบจากนโยบายการกำจัดวิถีชีวิตแบบชนเผ่าในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 จากสภาพที่น่าสงสารของที อาห์ มิลลาทูนา หัวหน้าเผ่าชาวพื้นเมืองที่แต่งงานกับสตรีผิวขาวและถูกทำลายอัตลักษณ์ด้วยการเปลี่ยนทรงผม การถือนามสกุลของภรรยา การขจัดขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมายาวนาน และการถูกส่งตัวเข้ารักษาในโรงพยาบาล ชะตากรรมของชาวอเมริกันพื้นเมืองยังแสดงออกจากเส้นทางชีวิตของบรอมเด็นที่ต้องเข้าร่วมสงครามในต่างแดน และเผชิญกับการปกครองที่เลวร้ายในโรงพยาบาลโรคจิต รวมถึงรายละเอียดอื่น ๆ อย่างเรื่องที่ชาวพื้นเมืองถูกบังคับให้ขายที่ดินเพื่อใช้ในการสร้างเขื่อน การที่สมาชิกเผ่าจำนวนมากถูกพรากจากดินแดนต้นกำเนิดและต้องเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม นวนิยายเรื่องนี้ยังสะท้อนสภาพการใช้ชีวิตของชาวอเมริกันในยุคสมัยเดียวกันที่ขาดเสรีภาพ เช่น เรื่องที่คนปกติถูกส่งเข้ารักษาในโรงพยาบาลโรคจิตและถูกจำกัดขอบเขตด้านพื้นที่และกิจกรรม ผู้ป่วยถูกปกครองแบบเผด็จการที่ซ่อนอยู่ในรูปของประชาธิปไตย จากรายละเอียดที่หัวหน้าพยาบาลจัดการประชุมกลุ่มเป็นประจำ แล้วให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นตามหลักประชาธิปไตย แต่ขณะเดียวกันเธอก็ใช้อำนาจข่มขู่บังคับให้ทุกคนแสดงความเห็นตามที่เธอต้องการ อย่างเรื่องการวิจารณ์ปมด้อยของฮาร์ดิง หรือในเหตุการณ์โหวตดูรายการโทรทัศน์ช่วงบ่ายวันศุกร์ แม้เพื่อนผู้ป่วยรวมถึงบรอมเด็นจะช่วยกันยกมือสนับสนุนแมคเมอร์ฟี แต่ท้ายที่สุดหัวหน้าพยาบาลก็ใช้อำนาจตัดสินไม่ให้ผู้ป่วยดูรายการตามที่ขอ

สำหรับอิทธิพลที่สังคมมีต่อวรรณกรรมและต่อผู้แต่งนั้น การที่เคซีย์ถ่ายทอดสภาพการใช้ชีวิตของชาวอเมริกันและชะตากรรมของชาวพื้นเมืองผ่านนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ได้ชี้ชัดว่า เขาสะเทือนใจกับปัญหาในสังคมร่วมสมัยและแสดงจุดยืนผ่านการรังสรรค์ผลงานวรรณกรรม โดยเฉพาะในการสร้างตัวละครแมคเมอร์ฟีให้เป็นผู้นำกระแสต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการแม้จะต้องแลกด้วยชีวิต การสร้างตัวละครบรอมเด็นที่มีพลวัตด้านความคิดและพฤติกรรมจนสามารถหลุดพ้นจากพันธะแห่งการถูกควบคุม เหล่านี้ทำให้เห็นถึงความตระหนักของผู้แต่งในประเด็นเสรีภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างชนต่างผิว การต่อสู้เพื่อความถูกต้องตลอดจนเรื่องที่บุคคลต้องพึ่งพาตนเองในการแสวงหาความสุข ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับชาวพื้นเมืองอเมริกันก็มีผลต่อ

ความรู้สึกนึกคิดของเคซีย์ ทำให้เขาตัดสินใจอยู่เคียงข้างและเอาใจช่วยชาวพื้นเมืองจากการกำหนดจุดจบของเรื่องที่บรอมเด็นปลดปล่อยตัวเองเป็นอิสระและสามารถกำหนดเส้นทางชีวิตใหม่ตามที่เขาต้องการ

ในแง่ที่วรรณกรรมหรือผู้แต่งมีอิทธิพลต่อสังคมนั้น อิทธิพลที่นวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” หรือผู้แต่งมีต่อสังคมเห็นได้จากความสนใจที่นักวิจัยจากหลากหลายประเทศมีต่อนวนิยายเรื่องนี้ ทั้งการนิยามความหมายใหม่ให้กับความผิดปกติทางจิต การพิจารณาเนื้อเรื่องตามแนวคิดวาทกรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับ “ความบ้า” ของฟูโกต์ การมองเสรีภาพส่วนบุคคลในแง่ที่ควรสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมและค่านิยมทางศีลธรรม รวมถึงเพศภาวะและแนวคิดชายเป็นใหญ่ในสังคมปิตาธิปไตย การที่นวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ถูกสร้างเป็นภาพยนตร์และประสบความสำเร็จจากการได้รับรางวัลสำคัญต่าง ๆ ก็ทำให้เห็นถึงอิทธิพลที่วรรณกรรมมีต่อผู้คนในสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขข้อที่สองนี้อาจมีน้ำหนักไม่มากเนื่องจากการสร้างภาพยนตร์จากการดัดแปลงตัวบทวรรณกรรมเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของฮอลลีวูด ดังที่คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2514, น. 156) ให้ข้อมูลในหนังสือ “เมืองมายา” ซึ่งบอกเล่าประสบการณ์ในครั้งที่เจ้าตัวไปถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “อักลื่อเมริกัน” ในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 1965 ว่า ฮอลลีวูดมักจะซื้อลิขสิทธิ์หนังสือไว้ประมาณห้าร้อยถึงหกร้อยเรื่องต่อปี แต่ที่สามารถนำมาทำภาพยนตร์ได้มีประมาณสามร้อยเรื่องหรืออาจน้อยกว่านั้น ที่เหลือจะถูกเก็บไว้ใช้ประโยชน์อย่างอื่น ดังนั้น หนังสือที่ซื้อลิขสิทธิ์แล้วแต่ใช้ประโยชน์ไม่ได้จริง ๆ จะอยู่ในอัตราประมาณร้อยละห้า

การประเมินค่าของสารัตถะในนวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ตามหลักการทางวิชาการของกุหลาบ มัลลิกะมาส และตรีศิลป์ บุญขจร ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับบริบททางการเมืองและสังคม รวมทั้งความสามารถของเคซีย์ในการสอดแทรกปัญหาในสังคมอเมริกันร่วมสมัยผ่านผลงานวรรณกรรมอย่างสร้างสรรค์ สารัตถะทั้งสามเรื่อง ได้แก่ เสรีภาพ การพึ่งพาตนเอง และความรักระหว่างเพื่อนฝูง แม้จะไม่ใช่ประเด็นใหม่ แต่เมื่ออยู่ในบริบทของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 ตลอดจนผ่านกลวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง การสร้างตัวละคร การกำหนดฉากและเหตุการณ์ รวมถึงข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ ก็ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ใหม่และตื่นเต้นไปกับตัวละครโดยไม่มีความรู้สึกว่าถูกยัดเยียดให้อ่านเรื่องราวที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัย

## 6. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานวนิยายเรื่อง “บ้าก็บ้าวะ” ทำให้ทราบสารัตถะสามประเด็นคือ เสรีภาพ การพึ่งพาตนเอง และความรักระหว่างเพื่อนฝูง แนวคิดเสรีภาพได้สอดแทรกตั้งแต่ชื่อเรื่องที่ตั้งตามคำร้องเล่นสำหรับเด็กชาวอเมริกันพื้นเมือง การตีความข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ พฤติกรรมของแมคเมอร์ฟีและบรอมเด็นในฐานะตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง รวมถึงการกำหนดฉาก

และเหตุการณ์ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองแสดงผ่านความคิดและการกระทำของบรอมเด็น รวมถึงเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ การโหวตดูรายการโทรทัศน์ช่วงบ่ายวันศุกร์ การไปตกปลาที่ริมฝั่งทะเล และการหนีออกจากโรงพยาบาลโรคจิต แนวคิดเรื่องความรักระหว่างเพื่อนฝูงปรากฏในลักษณะความหวังดีที่ผู้ป่วยมีให้กัน โดยเฉพาะความรักที่แมคเมอร์ฟีมีต่อบรอมเด็น ฮาร์ดิง และบิลลี ในสารัตถะสามประเด็นดังที่กล่าวมา เสรีภาพถือเป็นสารัตถะหลักเพราะประจักษ์ตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องและเนื้อหาตลอดทั้งเรื่อง ขณะที่การพึ่งพาตนเองและความรักระหว่างเพื่อนฝูงเป็นสารัตถะรองที่เข้ามาเสริมให้แนวคิดหลักมีความโดดเด่นและสอดรับกับบริบททางการเมืองและสังคมของสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970

เสรีภาพเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมาอภิปรายในงานวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง *One flew over the cuckoo's nest* หลายเรื่องอย่าง "Allegories of freedom: Individual liberty and social conformity in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest" ของ Foley (2001) "Disability and gender in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest" ของ Leach and Murray (2008) และ "On rebellion against spatial limitation in One flew over the cuckoo's nest" ของ Yang (2021) สิ่งที่นักวิจัยเห็นสอดคล้องกันคือ ผู้แต่งสร้างตัวละครแมคเมอร์ฟีให้เป็นภาพตัวแทนของเสรีภาพและเป็นปัจจัยกระตุ้นการต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการ ส่วนความแตกต่างอยู่ตรงที่ Foley มองพฤติกรรมบางอย่างของตัวละครว่าเกินเลยขอบเขตตามหลักประชาธิปไตยและไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมและค่านิยมทางศีลธรรม ขณะที่ Leach และ Murray มองเรื่องที่ผู้ป่วยทางจิตที่เป็นชายล้วนต่อต้านหัวหน้าพยาบาลซึ่งเป็นผู้หญิง แต่กลับมองข้ามพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของแมคเมอร์ฟี และยกย่องเขาในฐานะภาพตัวแทนของอิสรชนและผู้ปลดปล่อยผู้ที่ถูกจำกัดนั้น สะท้อนแนวคิดชายเป็นใหญ่ในสังคมอเมริกันร่วมสมัยที่ยังเป็นสังคมปิตาธิปไตย ข้อสังเกตดังกล่าวมีความน่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบลักษณะของตัวละครโดยภาพรวม ตัวละครส่วนใหญ่ตั้งแต่แพทย์ พยาบาลลงมาจนถึงผู้ป่วยทางจิตล้วนมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ในกรณีของแมคเมอร์ฟี เขามีคุณสมบัติที่ดีหลายอย่าง เช่น ความมีน้ำใจ ความเป็นสุภาพบุรุษ และมีความรักความห่วงใยเพื่อน ขณะเดียวกันตัวละครก็มีจุดอ่อนทางพฤติกรรม เช่น ชอบเล่นไพ่ เป็นนักเลงที่เคยก่อเหตุชกต่อยในบาร์ และการถูกจับด้วยข้อหาความผิดทางเพศ แพทย์หลายคนแม้จะเป็นคนดีและเห็นใจผู้ป่วย แต่ก็ยินยอมสนองตามนโยบายของหัวหน้าพยาบาลเพราะกลัวจะตกงาน กลุ่มผู้ป่วยทางจิตเคยขัดแย้งและทำร้ายจิตใจกันหลายครั้งเพื่อความอยู่รอดหรือในกรณีของบิลลีแม้จะรักแมคเมอร์ฟีแต่เขาก็ทรยศเพื่อนในเหตุการณ์ช่วงท้ายของเรื่อง ในทางกลับกัน มิสแร็ดเชดหัวหน้าพยาบาลถูกสร้างให้มีลักษณะในด้านลบเพียงด้านเดียว เช่น บ้าอำนาจ เจ้าเล่ห์แสนกล ริษยาภรรยาของฮาร์ดิงและแคนดีที่เป็นโสเภณี ฯลฯ กระนั้นข้อสังเกตของ Leach และ Murray ก็มีทางโต้แย้งได้เมื่อพิจารณามิสแร็ดเชดในเชิงเปรียบเทียบกับตัวละครสตรีอื่น ๆ อย่างกลุ่มพยาบาลสาว ภรรยาของฮาร์ดิงและแคนดี ซึ่งล้วนอยู่ฝ่ายเดียวกับผู้ป่วยและเป็นปฏิปักษ์ต่อหัวหน้าพยาบาลทั้งที่เป็น

คนเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตของ Leach และ Murray ทำให้ขยายมุมมองการศึกษาได้อีกว่า การเสียชีวิตของแมคเมอร์ฟีในตอบจบมีความหมายเชิงนัยหลายอย่าง เป็นต้นว่า ตัวละครต้องชดใช้การกระทำที่ขัดต่อกฎระเบียบและบรรทัดฐานของสังคม นอกจากนั้น เส้นทางการต่อสู้เพื่อสิ่งที่ดีกว่าไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ หากเป็นกระบวนการที่ต้องแลก แม้กระทั่งชีวิตของผู้คน คุณสมบัติของแมคเมอร์ฟีอย่างความมีน้ำใจ ความเป็นสุภาพบุรุษ และรักความยุติธรรม มีโอกาสแสดงออกเมื่อเขาเข้ามาอยู่ในพื้นที่อันจำกัดอย่างโรงพยาบาลโรคจิต ซึ่งถือเป็นบริบทที่มีลักษณะเฉพาะกิจ การเสียชีวิตของตัวละครจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้คุณงามความดีของเขาคงอยู่ตลอดไป ส่วนมิสแร็ดเชดหัวหน้าพยาบาลหลังได้พักฟื้นจากการถูกทำร้ายร่างกายก็กลับมาปกครองผู้คนในโรงพยาบาลตามเดิม แต่ประสบการณ์ต่าง ๆ ก็ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเธออย่างเห็นได้ชัด จากที่เคยเป็นคนบ้าอำนาจและเป็นผู้บริหารที่แข็งกระด้าง มิสแร็ดเชดเริ่มตระหนักถึงพลังของผู้ป่วยและมีความรู้สึกหวาดหวั่นทุกครั้งที่ผู้ป่วยเข้าใกล้หรือเรียกร้องสวัสดิการเพิ่ม

สถานการณ์ทางการเมืองและสังคมสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากผู้คนในยุคสมัยเดียวกันและแม้กระทั่งช่วงหลังจากนั้น ประจักษ์จากผลงานภาพยนตร์ที่นำเสนอวิกฤตทางการเมืองโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคดีวอเตอร์เกตอย่าง *All the President's men* (ค.ศ. 1976) และ *Frost/Nixon* (ค.ศ. 2008) หรือสงครามเวียดนามอย่างเรื่อง *The post* (ค.ศ. 2017) นอกจากการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผลงานสร้างสรรค์กับบริบททางการเมืองและสังคมแล้ว สิ่งที่ทำให้ผลงานดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างสูงคือการเชิดชูสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะเสรีภาพของสื่อและทำให้วงการสื่อสารมวลชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตัวเองในการนำเสนอความจริงโดยไม่เกรงกลัวอำนาจรัฐ

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างชาวอเมริกันผิวขาวกับชาวพื้นเมืองไม่ได้ปรากฏเฉพาะในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 แต่ดำรงมาตั้งแต่แรกที่ชาวยุโรปอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในทวีปอเมริกา วรรณกรรมที่สะท้อนประเด็นนี้มีหลายเรื่อง เช่น "แบล็คเอลค์พูด" ของจอห์น จี. ไนฮารดต์ (2555) "คดีฆาตกรรมเมื่อดอกไม้ร่วงโรยในคืนจันทร์เต็มดวง" ของเดวิด แกรนน์ (2566) หรือ "ณ ที่ดวงตะวันฉายแสง ข้าจะไม่สู้รบอีกต่อไป" รวบรวมโดยวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ (2558) ฯลฯ เมื่อพูดถึงกลไกการกำหนดวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองในสหรัฐอเมริกา ควบคู่กับการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การแยกผู้คนออกจากชุมชนด้วยการให้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม บทบาทของนักมานุษยวิทยาก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ควรคำนึงถึง ในเรื่อง "บ้าก็บ้าวะ" บรอมเด็นมีความทรงจำอันเลวร้ายเกี่ยวกับนักมานุษยวิทยาที่เข้ามาศึกษาชุมชนของเขา คนกลุ่มนี้แสดงความดูถูกที่ชาวพื้นเมืองใช้ชีวิตอย่างสกปรกและสับสนแม้กระทั่งชื่อของชนเผ่าทั้งที่เข้ามาในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ขณะนั้นแม้จะยังเป็นเด็ก แต่บรอมเด็นก็รู้สึกบอบช้ำที่นักมานุษยวิทยาไม่ได้ศึกษาชนเผ่าของเขา

ด้วยเจตจำนงของนักวิชาการ แต่เป็นการทำวิจัยเนื่องจากได้รับทุนและมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองตามนโยบายของรัฐ บทบาทของนักมานุษยวิทยาในกระบวนการกำหนดวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองอเมริกันยังปรากฏในหนังสือ “ชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน : กรณีชุมชนอินเดียนแดงในอเมริกา” ของเฟรดเดอริค โอ. เกียริง (2531) ซึ่งพูดถึงความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างชาวพื้นเมืองอเมริกันเผ่าฟ็อกซ์กับเพื่อนบ้าน รวมถึงบทความเรื่อง “แดนคนดุ” ที่บอกเล่าประสบการณ์การเก็บข้อมูลภาคสนามในดินแดนของชาวพื้นเมืองเผ่ายาโนมาโม (ยศ สันตสมบัติ, 2550) ข้อสรุปที่สอดคล้องกันในหนังสือทั้งสองเล่มคือ ความรู้สึกแตกแยกระหว่างคนผิวขาวกับชาวพื้นเมืองอันเกิดจากความแตกต่างด้านวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมระหว่างกลุ่ม นักมานุษยวิทยายอมรับใน “แดนคนดุ” ว่าการเก็บข้อมูลท่ามกลางป่าดงและแวดล้อมด้วยภยันตรายนานัปการ ผนวกกับสภาพการใช้ชีวิตที่สกปรก ลักษณะนิสัยที่ชอบการกลั่นแกล้งและเอาเปรียบคนอื่นของชาวพื้นเมืองเผ่ายาโนมาโม ทำให้เขารู้สึกท้อและอยากถอยออกมาหลายครั้ง แต่ที่ต้องทนอยู่ต่อจนภารกิจสำเร็จลุล่วงก็เพราะเป็นโครงการที่ได้รับทุนมาจากส่วนกลาง

ทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้เห็นว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในสหรัฐอเมริกาช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960-1970 รวมถึงความขัดแย้งระหว่างคนผิวขาวกับชาวพื้นเมืองที่ยืดเยื้อมายาวนาน ไม่เพียงเป็นผลจากนโยบายของรัฐบาลกลาง แต่ความแตกต่างในวิธีคิดของผู้คนและความรู้สึกแตกแยกทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างกลุ่มก็เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบไม่น้อย ดังนั้น การยอมรับและเปิดใจด้วยการทำความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อาจช่วยให้พลเมืองที่ต่างกลุ่มชาติพันธุ์และต่างสีผิวใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุขและอาจช่วยคลี่คลายปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมลงได้บ้างไม่มากก็น้อย

## เอกสารอ้างอิง/References


กาญจนา วิชญาปกรณ์. (2534). *หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กอบกุล อิงคุทานนท์. (2555). *โค-อีท-เซนโก : นักรบแห่งกงล้อดวงตะวัน*. เรือนแก้ว.

กุสุมา รักษมณี, เสาวณิต จุลวงศ์, และ สายวรุณ น้อยนิมิตร. (2550). *ศักดิ์ศรีและความอับอายในวรรณกรรมไทย*. แม่คำผาง.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2562). *วรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 20). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เคน เคซีย์. (2561). *บ้าก็บ้าวะ* (กิติกร มีทรัพย์, ผู้แปล, พิมพ์ครั้งที่ 3). สมิต.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2514). *เมืองมายา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ก้าวหน้า.

จอห์น จี. ไนฮารดต์. (2555). *แบล็คเอลค์พูด* (พจนา จันทร์สันติ, ผู้แปล). สามัญชน.

เดวิด แกรนน์. (2566). *คดีฆาตกรรมเมื่อดอกไม้ร่วงโรยในคืนจันทร์เต็มดวง* (นรา สุภัคโรจน์, ผู้แปล). เวิร์ดส์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 2017).

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). *นวนิยายกับสังคมไทย 2475-2500* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2564). *วรรณคดีกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์. (2532). *เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา. (2550). *การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บัวงาม ห่อแก้ว. (2541). *การวิเคราะห์นิทานคติธรรมเรื่องดาวเรือง*. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ปริญญา เกื้อหนุน. (2537). *เรื่องสั้นอังกฤษและอเมริกัน*. โอเดียนสโตร์.

พิมลรัตน์ บังศรี. (2552). *วิเคราะห์นวนิยายของกิ่งฉัตร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เฟรดเดอริค โอ. เกียริง. (2531). *ชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน : กรณีชุมชนอินเดียนแดงในอเมริกา* (อานันท์ กาญจนพันธ์, ผู้แปล). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 1971).

ยศ สันตสมบัติ. (2550). แดนคนดุ. ใน ยศ สันตสมบัติ (บรรณาธิการ), *เมียซามูไร* (น. 139-180). โอซีที.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2558). *ณ ที่ดวงตะวันฉายแสง ข้าจะไม่สู้รบอีกต่อไป* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ยิปซี.

สุพรรณี โกศัลวัฒน์. (2530). *วรรณกรรม : หลักและวิธีการ*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุดม หนูทอง. (2523). *พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Truong Thi Hang. (2561). *การศึกษาเปรียบเทียบนิทานซินเดอเรลลาฟอร์มูลาอาเซียน*. ลานนาการพิมพ์.

Al-Rubaye, D. (2024). Through Chief Bromden's murky lens: Deconstructing sanity in One flew over the cuckoo's nest. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, *13*(1), 445-447.

Foley, A. (2001). Allegories of freedom: Individual liberty and social conformity in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest. *JLS/TLW, 17*(1/2), 1-29.

Johnson, E. (2024, March 9). *Only 3 movies have swept the Oscars by winning the five biggest awards*. Screen Rant. https://screenrant.com/oscars-movies-sweep-win-big-five-awards/

Joy, I. (2019). Madness in the society: Analysis of 'One flew over cuckoo's nest'. *Smart Moves Journal IJELLH*, *7*(11), 23.

Kesey, K. (2016). *One flew over the cuckoo's nest*. Penguin Random House.

Leach, C., & Murray, S. (2008). Disability and gender in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest. *Disability Studies Quarterly (DSQ)*, *28*(4). https://dsq-sds.org/index.php/dsq/article/view/149/149

Novianti, D. (2016). Becoming normal: An analysis of normalcy in Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest. *Passage*, *4*(2), 1-18.

Punnopatham, J. (2007). Madness as symptomatic of American society in twentieth century American novels: A study of William Faulkner's The sound and the fury, Joseph Heller's Catch-22 and Ken Kesey's One flew over the cuckoo's nest [Master's thesis]. Chulalongkorn University.

Yang, J. (2021). On rebellion against spatial limitation in One flew over the cuckoo's nest. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, *9*(2), 223-229.